

lucida intervalla

ČASOPIS ZA KLASIČNE NAUKE
A JOURNAL OF CLASSICAL STUDIES

52/2 (2023)

FILOZOFSKI FAKULTET
BEOGRAD

lucida intervalla – Časopis za klasične nauke / A journal of Classical Studies

Periodično izdanje Filozofskog fakulteta u Beogradu

ISSN 1450-6645

Uredništvo

Stephanie West (Oxford), Aleksandar Loma (Beograd), Daniel Marković (Cincinnati), Sandra Šćepanović, gl. i odg. urednik (Beograd), Boris Pendelj, tehnički urednik (Beograd), Orsat Ligorio (Beograd), Goran Vidović (Beograd), Il Akkad (Beograd), Marina Andrijašević, sekretar uredništva (Beograd), Jelena Vukojević, zamenik sekretara uredništva (Beograd)

Adresa

Čika-Ljubina 18–20, 11000 Beograd, Srbija

telefon +381112639628

e-mail lucida.intervalla@f.bg.ac.rs

<https://www.klasicnenauke.rs/lucida-intervalla/>

www.f.bg.ac.rs/lucidaintervalla

Žiro-račun

840-1614666-19, s pozivom na broj 0302

Štampanje ove sveske pomoglo je Ministarstvo prosvete, nauke i tehnološkog razvoja Republike Srbije.

Na osnovu mišljenja Ministarstva nauke (413-00-1080/2002-01) ova publikacija oslobođena je plaćanja opšteg poreza na promet shodno čl. 11 st. 7

Zakona o porezu na promet.

Sadržaj – Contents

ОРСАТ ЛИГОРИО Ново издање Маретићевог превода <i>Налойџакџане</i> ?	5
ЛУЦИЈА ДАНИЛОВ Семантичка сфера <i>puī-vedskoī</i> појма <i>deváh</i> и проблеми њеног одређења	33
ВИОЛЕТА ГАВРИЛОВИЋ Апсолутни генитив код Хомера и српско-хрватски преводи хомерских спева	51
NASTAS JAKŠIĆ <i>HAMARTIA</i> An error of judgement or a character flaw?	107
BOJANA RADOVANOVIĆ <i>Nubia i meretrix</i> : od starozavetne idolopokloničke nevernice do ranohrišćanske i srednjovekovne jeretičke <i>meretrix</i>	127
MILAN VUKOMANOVIĆ Novozavetni tekstovi u svetlu društvene istorije ranog hrišćanstva	141
МИХАИЛО МИЛЕНКОВИЋ The Lexeme <i>θεραπεία</i> and Its Significance in the <i>Religious History</i> of the Blessed Theodoret of Cyrrhus	151
ДУШАН ПОПОВИЋ Старозаветни ликови и мотиви у византијским етопејама и сродним књижевним (под)врстама	167
АНЂЕЛА ГАВРИЛОВИЋ A Contribution to the Research of the Symbolism and the Context of the Double-Headed Eagle in Byzantine and Serbian Medieval Art	181

Апсолутни генитив код Хомера и српско-хрватски преводи хомерских спева

Айспиракћ: У раду се разматрају апсолутни генитиви и њима блиске конструкције у *Илијади* и *Одисеји*. На грађи двају хомерских спева, најранијих књижевних споменика грчког језика, најпре се нуди опис развојног пута кроз који је прошла конструкција апсолутног генитива, постепено померајући синтактички склоп, док није попримила свој класични вид, а затим се, на два »класична« превода, анализирају разне могућности предаје те конструкције у српско-хрватском. Хомерска грађа подељена је у две групе: »Гранични случајеви« и »Апсолутни генитиви«, а унутар друге је извршена даља класификација према функцији и значењу. Филолошка анализа је фокусирана на »Граничне случајеве«, који заправо одражавају почетне фазе у настанку конструкције. Опаске о српскохрватским преводима дају се у току саме те анализе и онда сажимају у завршном поглављу.

Кључне речи: апсолутни генитив, хомерски епови, српско-хрватски преводи.

У описним граматикама грчког језика конструкција апсолутног генитива углавном се представља као дата чињеница без неких посебних објашњења и образложења. Обично се наводи да је апсолутни партицип у генитиву, да има различит субјекат од реченице која га регира, и да може изражавати разне семантичке односе (временске, узрочне, погодбене итд.). Нешто више информација на ову тему пружају нам одељци о синтакси у историјским граматикама Бругмана (BRUGMANN 1913, 521–525), Швицера (SCHWYZER 1950, 2, 398–401) и Шантрена (CHANTRAINE 1953, 2, 319–336). Партије о апсолутном генитиву углавном су смештене под учење о партиципима. Од посебних студија, први се Класен детаљно позабавио овом конструкцијом и једини је покушао да дâ потпуно објашњење њеног порекла (CLASSEN 1879), а други су се махом ослањали на њега. Доцније се Кунст (KUNST 1923) позабавио питањем настанка апсолутне конструкције стављајући притом нагласак на њен коначно уобличени вид. Иако се Едуард Спикер (SPIEKER 1885) у свом чланку усредсређује на разматрање апсолутних генитива код атичких беседника, ипак нам је био од користи његов уводни осврт на порекло ове конструкције и анализу појединих примера из хомерске језичке грађе.¹

¹ Од других аутора који су се позабавили овом проблематиком наведимо и следеће библиографске јединице од којих су нам неке нажалост недоступне: E. Wentzel, *De genitivis et dativis*

Грчки језик је током своје богате предаје успео да изнедри једно одлично средство за сажимање обимних мисли. Још од најранијих почетака у њему су почеле да се појављују тзв. апсолутне партиципске конструкције, тј. свезе састављене од супстантива и партиципа, које су добиле толику снагу да су могле да стоје самостално, насупрот остатку реченице.² Код Хомера, поред апсолутног генитива, срећу се и апсолутни номинатив и апсолутни датив:³

Ил. X 224 — σύν τε δὺ' ἐρχομένω, καί τε πρό ὁ τοῦ ἐνόησεν

Б.⁴ Витеза два кад заједно иду, тад један пре другог примети

М. Кад два заједно иду јунака, тад опази један прије другог

Од. V 152 — κατείβeto δὲ γλυκὺς αἰὼν | νόστον ὀδυρομένω

Б. За повратком тугујућ' својим | Дане је губио слатке

М. За повратком тужећи својим | Дане губљаше слатке

Генитив се у таквој врсти свезе показује подобнијим за употребу. Очигледно је давање првенства једном одређеном падежу за скраћивање целе реченице повезано са разноликошћу генитивских функција у грчком језику,⁵ као и са често релативно малом зависношћу падежа од речи на коју се односи (KUNST 1923, 30). Апсолутна партиципска конструкција може се срести и у другим језицима, само што није увек у питању исти падеж; староиндијски показује у апсолутној употреби локатив и (нешто касније) генитив, латински – аблатив, германски и балто-словенски језици – датив. У грчком, као што је већ напоменуто, као апсолут се још од најранијег периода језичке употребе појављује

linguae graecae quos absolutos vocant, Breslau, 1828; J. Teutsch, *Der absolute Gen. bei Homer*, Progr. Rudolfswert, 1882; E. Schwyzler y: *Emérita, Revista de linguística y filología clásica*, Madrid, 10 (1942).

² Сажимање обимних мисли унутар грчког језика, осим на плану синтактичких склопова, апсолутних партиципских конструкција, заступљено је и на плану лексике, идеја изражених кроз термине. »Грчка мисао, одливак свог језика, зрачи свеобухватношћу. Идеја, очитована конкретним термином, појединачни је носилац те свеобухватности. [...] Грчка идеја је цео свет у малом – микрокосмос у макрокосмосу.« (ФЕМИЋ КАСАПИС 2019, 59аб)

³ Апсолутни акузатив ће се развити доцније, тек у периоду историјске прозе. О конструкцији апсолутни датив в. (WENTZEL, 1828, 53–58).

⁴ Ознака за преводе хомерских епова: Б – Милош Ђурић, М – Томо Маретић (в. библиографију).

⁵ Грчки назив за генитив је γενική πτῶσις. Шеман наводи да су латински граматичари погрешно овај термин превели са *casus genetivus*. Заправо најстарији грчки граматичари су добро приметили да, мада се сви коси падежи користе у ширем смислу за означавање објекатских односа, генитив ту показује упадљивију употребу, и његова је снага толика да надмашује сферу осталих падежа. Приликом грађења реченице он може врло лако да заузме место другог падежа (в. KUNST 1923, 37); управо због тога су га назвали γενική πτῶσις, тј. не *casus genetivus* (»падеж потицања«), него *casus generalis*, као она именска форма која у себи може да обухвати најразноврсније односе (SCHÖMANN 1846, уп. CLASSEN 1879, 161).

генитив, нешто ређе датив и номинатив, док са друге стране, акузатив припада млађој употреби.⁶

Заправо, апсолутни генитив био би свеза именице (или заменице) и партиципа који се са њом слаже, а која може стајати у реченици чији није нити субјекат нити објекат, и будући да тај падеж не зависи ни од ког другог елемента у реченици, на један необичан начин, познат само тајанственим законима језичке употребе, почиње у таквој врсти свезе да се осећа самостално, тј. постаје еквивалент зависној реченици. У једној тако новооформљеној споредној реченици именица задобија функцију субјекта, а партицип предиката. Другим речима, апсолутни партицип заступљен у генитиву има различит субјекат од реченице која га регире, и може да изражава временске односе, начин, околност или узрок главног садржаја. Строго говорећи, конструкција је само онда апсолутна када именица у генитиву не зависи ни од које речи у реченици, те тако цео израз задобија самостално значење, како би то заправо и било да је у питању зависна реченица.

Свака веза партиципског генитива и супстантива није апсолутни генитив. Таква веза у епском језику долази у различитим употребама. Заправо, остварују се мањевише све могућности конструкције које се обично приписују и самом генитиву:

зависност од глагола, при чему показује функцију објекта, као на пример:

Од. VIII 534 — ἦμενος ἄρχ' αὐτοῦ, βαρὺ δὲ στενάχοντος ἄκουσεν
Б. Јер је до њега седео и тешке му уздахе чуо
М. Близу њега сједећи и његово јецање чује

зависност од придева:

Од. XX 355–356 — εἰδῶλων δὲ πλεόν πρόθυρον, πλείη δὲ καὶ αὐλή | ἱεμένων Ἑρεβόσδε
Б. Трем је утвара пун, а пун их је и двор, те оне | Лете у таму и Ереб
М. Тријем је утвара пун и двор их је пун, те у Ереб | Оне у тмину лете

зависност од предлога (што ће доле бити споменуто), од именица у субјекатском односу, где имамо вредност атрибута:

Од. III 147 — οὐ γάρ τ' αἰψα θεῶν τρέπεται νόος αἰὲν ἐόντων
Б. Јер се бесмртних богова дух не обраћа брзо
М. Јер се не обраћа брзо вјековитих богова воља

⁶ Уп. нпр. у преводима Јеванђеља по Луци XIX 36 према гр. *πορευομένου δὲ αὐτοῦ* (ген.) »а док он (тј. Христос) иђаше«; лат. *eunte autem illo* (абл.); гот. *gaggandin þan imma* (дат.); стсл. *Идѣхшю же кмоу* (дат.) (А. Лома у MAJRNÖFER 2002, 37).

као и од именица у објекатском односу. Хомерска језичка грађа је препуна таквих конструкција у којима генитиви преносе своје адноминалне или адвербијалне функције и на партицип који стоји уз њих. Партиципски генитив, дакле, може унутар реченице имати функцију атрибута, спољњег и унутрашњег објекта, може бити директно региран од предлога или пак имати прилошко значење. Међутим, постоји велики број случајева где значење партиципског генитива може бити негде на граници између адноминала и адвербијала с једне стране, и апсолута с друге. Заправо, то су случајеви где партицип успева, ако не граматички оно бар садржински, да се ослободи од елемента у реченици који га регира, и да се понаша независно, задобијајући на тај начин способност да изрази пратећу околност главног садржаја. Такву могућност двојне интерпретације ове партиципске свезе показаћемо у следећим примерима које смо именовали као граничне случајеве.

І ГРАНИЧНИ СЛУЧАЈЕВИ

Примећујемо како се партиципски генитив све више ослобађа од своје околине, те настаје недоумица око правилног схватања конструкције.

Прилошко-предложке конструкције и осамосталивање ĩениĩива

Постоји доста случајева у којима је партицип у генитиву региран од предлога, као нпр.: *περί* – Ил. VIII 476, Ил. XVI 757, Од. I 135; *ὑπέρ* – Ил. XV 665; *ἀέχῃτι* – Од. VI 287; *χαρίν* – Ил. XV 744; *ἐκ* Ил. XXI 154, Од. VIII 324. У овим и сличним примерима партицип и именица или заменица су непосредно зависни од предлога и као такви се не могу осетити апсолутнима. Међутим, често се у оваквој врсти свезе појављује и *ὑπό*, и то тако да је истакнут одређени утицај који има на појам садржан у партиципу:

Ил. II 334 — *ἀμφὶ δὲ νῆες σμερδαλέον κονάβησαν ἀυσάντων ὑπ' Ἀχαιῶν*

Б. Около лађе страшно зајече од њихове граје

М. Страшно од покличи њихне зајече около лађе

Ил. IV 422–423 — *ὥς δ' ὅτ' ἐν αἰγιάλῳ πολυηχεί κῦμα θαλάσσης | ὄρνυτ' ἐπασσύτερον
Ζεφύρου ὑπο κινήσαντος*

Б. Као таласи морски кад о жал ударе бучни | Један за другим густо, а Зефир креће их ветар

М. Као о пребучни бријег кад ударе валови морски | Један за другим густо а Зефир гони их ветар

Ил. XII 74–75 — οὐκέτ' ἔπειτ' οἶω οὐδ' ἄγγελον ἀπονέεσθαι | ἄψορρον προτὶ ἄστυ
ἐλιχθέντων ὑπ' Ἀχαιῶν

Б. Не мислим да ће се тада и гласник вратити од нас | Кад нас Ахејци стану у
Троју гонити натраг

М. Не мислим да ће се онда и гласник вратити од нас, | Кад нас Ахејци натраг
у Троју вијати стану

Ил. XVIII 219–220 — ὅτε τ' ἴαχε σάλλιγξ | ἄστυ περιπλομένων δηίων ὑπο θυμοραϊ-
στέων

Б. Кад се около града душогубни душмани врзу

М. Када около града душогубни врве душмани

Од. IX 484 — ἐκλύσθη δὲ θάλασσα κατερχομένης ὑπὸ πέτρης

Б. Одмах се заљуља море од ударца големе хриди

М. Море се одмах узбурка од удара хридине силне

Овим случајевима бисмо могли придодати и често понављани израз:

Од. XIX 48 — κείων ἐς θάλαμον, δαΐδων ὑπο λαμπομενάων

Б. Крене у ложницу своју, а зубље светљаху њему

М. Спават у ложницу оде, а лучи светљаху њему

Требало би напоменути да ће каснија језичка употреба, без ослањања на овај предлог, кроз апсолутни генитив изражавати исти такав однос.

Још ближи граници апсолутног падежа су они примери у којима ὑπό стоји као проверб у тмези, а ипак има приметан утицај на генитив који следи:

Ил. II 95–96 — τετρήχει δ' ἀγορή, ὑπὸ δὲ στεναχίζετο γαῖα | λαῶν ἰζόντων, ὁμαδος δ'
ἦν·

Б. Скупштина цела узбучи, и оздо земља затутњи | Народ кад седати стане, а
граја се дигне

М. Сав скуп узаври, и земља затутњи | Људи кад сједати стану, и настане хук

Ил. IV 497–498 — ὑπὸ δὲ Τρῶες κεκάδοντο | ἀνδρὸς ἀκοντίσαντος ὁ δ' οὐχ ἄλλιον
βέλος ἦκεν = (Ил. XV 574.)

Б. А Тројци се назад повуку | Копље кад јунак хити, а није га метнуо залуд

М. А Тројци ударе натраг | Копље кад избаци јунак, а узалуд бацио није

Ил. XXI 260–261 — τοῦ μὲν τε прорέοντος ὑπὸ ψηφίδες ἄπασαι | ὀχλεῦνται

Б. Али кад вода већ навре, тад шљунак се растури цео

М. Ал' кад навре већ вода, тад шљунак сав се разли

Ил. XXI 593–594 — *πάλιν δ' ἀπὸ χαλκὸς οὐρουσεν | βλημένου, οὐδ' ἐπέρησε*

Б. Али мед се од њега одби | Нигде не проби кост

М. А мјед, гдје погоди одскочи натраг. | Назувка не прободав

Превербалу *ἀπό* у тмези може се приписати сличан утицај на партицип *βλημένου* који следи.

Српско-хрватски преводи Ил. IV 498 показују донекле ослобађање партиципа од јаког утицаја који *ὕπό* има на њега, тако да се ни Ђурић ни Маретић нису одлучили за зависан превод »Тројци устукну пред човеком«, у коме би партицип био непосредно региран од глагола. Заправо у овим примерима они су *ὕπό* пре схватили адвербијално него препозиционо. Треба имати у виду да наведени примери са *ὕπό*, *ἄγχι*, *ἔξω* могу бити двојаке природе, тј. да имају и адвербијално и препозиционо значење (KUNST 1923, 31). Уколико се употребе препозиционо, са значењем »пред«, »близу«, »изван, без«, они везују партицип за себе, тако да он постаје непосредно зависан од њих и не може да изрази апсолутну функцију (в. горње примере); што значи да се у таквим случајевима пре треба одлучити за тзв. *Fernbeziehung* тј. »везу на даљину«. Са друге стране, уколико се схвате адвербијално, »оздо«, »близу«, »вани«, они ослобађају од себе своје реченичко окружење и омогућавају му да се независно понаша. Такође, околност што је *ὕπό* удаљено од партиципа на који се односи (чак и нису у истом стиху) повећава могућност осамостаљивања генитива.

Подела партиципија у јенииву према функцији Агноминални

Гранични случајеви између посесивних и апсолутних значења

У хомерској језичкој грађи веома су чести партиципи у генитиву који се могу довести у однос посесивности са субјектом главне реченице. Таквим везивањем дали бисмо изразу атрибутивно значење, а занемаривањем те везе једно предикативно, односно апсолутно значење, нпр.:

Ил. X 457 (уп. Од. XXII 329) — *φθεγγόμενου δ' ἄρα τοῦ γε κάρη κόνιησιν ἐμίχθη*

Б. С криком на уснама глава у прашину на тле му падне

М. Док он још говораше, у прашину глава му падне

Уколико бисмо партицип са заменицом *φθεγγόμενου* δ' ἄρα τοῦ непосредно потчинио именици *κάρη*, он би задобио функцију атрибута са значењем посесивног генитива »глава њега говорећег«, а ослобађањем од те зависности

дошло би до померања синтаксичког склопа и добили бисмо предикативно значење »док је он говорио«. Заправо, постоји реч у сфери субјекта за коју би се посесивни генитив могао везати, а да се, са друге стране, у исто време он ипак може схвати и као апсолут. Међутим, Класен сматра да се у оваквој врсти односа, значење не би требало исцрпљивати само кроз ту зависност (CLASSEN 1879, 168).

То можемо најбоље илустровати примером:

Ил. I 46–47 — ἔκλαγχ'αν δ' ἄρ' οἱστοὶ ἐπ' ὤμον χωομένοιο | αὐτοῦ κινηθέντος
Б. Срдиту њему звекну на плећима убојне стреле | Када се покрене сам
М. Стријеле њему на плећима срдиту звекну | Када се макну сам

Нема граматичке дилеме да ови генитиви партиципа стоје у зависности од ὤμον, али Класен сматра да се у преводима не треба ограничити само на овај однос, верујући да он не изражава прави смисао. Он ту пре види један самосталан садржај који би требало схватити апсолутно. Па тако уместо атрибутивног превода »на раменима њега љутитог«, он би се пре одлучио за један апсолутан, тј. за превод који би садржински био ослобођен зависности од именице »јер се он љутио«. Међутим, у овом примеру видимо да су се и Ђурић и Маретић одлучили за атрибутиван превод партиципа χωομένοιο »срдиту њему«, док су други партицип κινηθέντος схватили апсолутно, и управо су га тако и превели, давши му предикативно одређење »када се покрену сам«.

Ил. II 457 — ὧς τῶν ἐρχομένων ἀπὸ χαλκοῦ θεσπεσίῳ | αἶγλη παμφανώσα
Б. Тако је с оружја силног у њихову кретању онде | Свугде блистао сјај
М. Тако је управо њима, кад кретаху, с оружја силног | Свуда сјевао сјај

Ил. XXII 32 — ὧς τοῦ χαλκὸς ἔλαμπε περὶ στήθεσσι θεόντος
Б. Тако је блистала мед на грудма Ахилеју брзом
М. Тако је блистала мјед Ахилеју с прси у трку

Ил. XV 648 — πῆληξ | σμερδαλέον κονάβησε περὶ κροτάφοισι πεσόντος
Б. Страшно | Шлем зазвекће њему на челу када је пао
М. И страшно | Њему зазвекће шлем на челу када је пао

Сличан однос имамо и у ова претходна три случаја, где партиципи ἐρχομένων, θεόντος, πεσόντος зависе од именица χαλκός, πῆληξ, упркос томе што се налазе на извесном растојању од њих, али истовремено стоје и у једном каузалном односу према осталом делу реченице (CLASSEN 1879, 169). Такође, и у ниже наведеном примеру Ил. II 182 видимо да је генитив региран од ὅπα, али треба обратити пажњу да дејство партиципа тиме није исцрпљено, и да се у њему врло лако

може препознати темпорални однос. Заправо, у једној оваквој свези партиципа са регирајућом именицом може да лежи узрочна или временска зависна одредба главног садржаја. Могуће је да епски песник користи овакве свезе између осталог и за изражавање каузално повезаних догађаја. Такође, тамо где треба истаћи временско значење ретко ће изостати наговештај каузалности. Класен сматра да се право разумевање оваквих случајева постиже тек онда када успемо да препознамо тај узрочно-последични однос између регирајуће именице и партиципа. Тако би, рецимо, именице »оружје«, »штит«, »глас« требало схватити као последице претходног садржаја израженог партиципом.

Доста случајева би се могло подвести под ову категорију, понекад преовлађивањем временске, односно узрочне функције, али понекад и наглашавањем посесивног значења.

Ил. IV 213–214 — οἷστόν· | τοῦ δ' ἐξελκομένοιο πάλιν ἄγεν ὀξέες ὄγχοι

Ђ. Док је вадио стрелу, а оштре се одлеме куке

М. Док је извлачио стр'јелу, а оштри се одлеме рти

Ил. IV 420–421 — δεινόν δ' ἔβραχε χαλκὸς ἐπὶ σθήθεσσιν ἀνακτος | ὀρνυμένου

Ђ. И мед страшно владару на грудима звекне кад јурну

М. И мјед страшно зазвечи на прсима краљу кад јурну

Ил. IV 450–451 — ἔνθα δ' ἄμ' οἰμωγὴ τε καὶ εὐχολὴ πέλεν ἀνδρῶν | ὀλλύντων τε καὶ ὀλλυμένων

Ђ. Ту се помагања чула и клицања како су једни | Секли ил' падали други

М. Ту помагање бјеше и клицања, како су који | Клали ил' падали мртви

Ил. IV 456 — ὥς τῶν μισγομένων γένετο ἰαχὴ τε πόνος τε

Ђ. Хука толика и сила од њихова судара наста

М. С буком се они толиком и силом ударе тада

Од. V 59–61 — ὀδμὴ κέδρου τ' εὐκεάτοιο θύου τ' ἀνὰ νῆσον ὀδῶδεν | δαιομένων·

Ђ. Цепљива клека и кедар; и они су острву целом | Давали мирис

М. Тион – дрво и кедар, те од њих се ширио мирис | По свем отоку том;

Од. V 432–433 — ὥς δ' ὅτε πολύποδος θαλάμης ἐξελκομένοιο | πρὸς κοτυληδονόφιν
πυκιναὶ λάιγγες ἔχονται

Ђ. Као кад полипа неко из његове извлачи рупе

М. Као кад полипа тко из његове извлачи рупе

Ил. V 499–500 — ὥς δ' ἀνεμος ἄχνας φορέει ἱεράς κατ' ἄλωας | ἀνδρῶν λικμώντων

Ђ. Као што ветар плеву по светом растура гумну | Кад се пшеница веје

М. Као што вјетар плеву по гумну светоме носи | Кадано људи вију

Ил. V 532 — *φευγόντων δ' οὐτ' ἄρ κλέος ὄρνυται οὔτε τις ἀλκή.*

Б. А где се бежи, ни славе ни одбране никакве нема

М. А гдје се бјежи, ни дике ни одбране никакве нема

Ил. VI 2–3 — *πολλὰ δ' ἄρ' ἐνθα καὶ ἐνθ' ἴθυσε μάχη πεδίοιο | ἀλλήλων ἰθυνομένων
χαλκήρεα δοῦρα*

Б. Амо и онамо бој се по војишту поме | Јер су једни на друге медоковна
бацали копља

М. Амо и онамо бој се помаче по пољу врло | Колико бацаху копља, мједо-
ковна

Ил. VIII 64–65 — исто као горе Ил. IV 450–451.

Ил. VIII 135 — *δεινὴ δὲ φλόξ ὦρτο θεεῖου καιομένοιο*

Б. Одмах се пламен страховит од горућег сумпора диже

М. Страшан се ухвати пламен од сумпора горућег одмах

Ил. VIII 561 — *Τρώων καίωντων πυρὰ φαίνεται Ἰλιόθι πρό*

Б. Сијали | Огњевии што су их Тројци под Илијским ложили градом

М. Сјале | Ватре, што их Тројанци пред Илијским паљаху градом

Ил. IX 463 — *πατὴρ δὲ χωμένοιο κατὰ μέγαρὰ στρωφᾶσθαι*

Б. Да још боравим онде пред лицем срдитог оца

М. Да још љутиту оцу по његовој по кући ходим

Ил. IX 573–574 — *τῶν δὲ τάχ' ἀμφὶ πύλας ὄμαδος καὶ δοῦπος ὀρώρειν | πύργων
βαλλομένων*

Б. Около врата захучи хука и тутањ Курета | Када су куле стали да гађају

М. Лупа и бука стане Курета около врата | Брзо, кад куле стану да гађају

Ил. IX 595 — *τοῦ δ' ὠρίνετο θυμὸς ἀκούοντος κακὰ ἔργα*

Б. Њему се смилује срце кад чује невоље такве

М. Њему се окрене срце, кад несретна зачује дјела

Ил. X 457 — *φθεγγομένου δ' ἄρα τοῦ γε κάρη κονίησιν ἐμίχθη (уп. Од. XXII 329)*

Б. С криком на уснама глава у прашину на тле му падне

М. Док он још говораше, у прашину глава му падне

Ил. X 523–524. — *Τρώων δὲ κλαγγή τε καὶ ἄσπετος ὦρτο κυδοιμός | θυνόντων ἄμυδις*

Б. Ударе Тројци у страшну помагању, стану да вичу, | Са свих навале страна

М. Тројаца стане страшна помагања, стане их вика | Навру одасвуд

Од. X 556 — *κινυμένων δ' ἐτάρων ὄμαδον καὶ δοῦπον ἀκούσας*

Б. Кад је дружба журбу учинила, хуку Елпенор чује

М. Кад се ужурбаше друзи те вреву и буку Елпенор чује

Ил. XI 158–159 — *ὥς ἄρ' ὑπ' Ἀτρεΐδῃ Ἀγαμέμνονι πίπτε κάρηνα | Τρώων φευγόντων*

Б. Тако је Атрејев син Агамемнон обарао главе | Кад су бежали Тројци

М. Тако је Атрејев син Агамемнон рушио главе | Тројанаца у боју

Ил. XII 151–152 — *ὥς τῶν κόμπει χαλκὸς ἐπὶ στήθεσσι φαεινὸς | ἄντην βαλλομένων*

Б. Тако је блистава мед на њиховим шклоцала грудма | Кад су их гађали спреда

М. Тако је оружије сјајно на прсима шклоцало оним, | Кад их гађаху спријед

Ил. XII 287–289 — *ὥς τῶν ἀμφοτέρωσε λίθοι πωτῶντο θαμειαί | αἱ μὲν ἄρ' ἐς Τρώας, αἱ δ' ἐκ Τρώων ἐς Ἀχαιοὺς βαλλομένων*

Б. Тако је с обадве стране полетало камење густо | Једно на Тројце, а друго од ових на данајске борце | Једни гађаху друге

М. Тако је камење густо, с обију љетало страна, | Једно на Данајце, друго од Данајаца на Тројце: | Једни гађаху друге

Ил. XII 338–339 — *αὐτὴ δ' οὐρανὸν ἴκεν, | βαλλομένων σακέων*

Б. До неба је стизала хука | Док су били у штите

М. Хук до небеса је ишо од ударања у штите

Ил. XIII 18–19 — *τρέμε δ' οὐρεα μακρὰ καὶ ὕλη | ποσσὶν ὑπ' ἀθανάτοισι Ποσειδάωνος ἰόντος*

Б. И горе високо се тресла шума | Све под стопама божјим Посидона кад је корач'о

М. Под ногама бесмртним божјим | Планине су се тада и брда тресла широка

Ил. XIII 71–72 — *ἵχνια γὰρ μετόπισθε ποδῶν ἡδὲ κνημῶν | ῥεῖ' ἔγνων ἀπίοντος*

Б. Јер га по кретању ногу и бедара лако препознах | Кад је одлазио

М. Јер крет божјих ногу препознадох и гољени | Лако, кад одлазаше

Ил. XIII 132–133 — *ψαῦον δ' ἱποκόμοι κόρυθες λαμπροῖσι φάλοισιν | νευόντων* Ил. XVI 215–216.

Б. А гривасти шлеми дотакоше заслоне сјајне | Кад би се нагнули борци

М. Коњогривни шљеми додирнуше сјајне бранике | Кад би се нагнули момци

Ил. XIII 290–291 — *ἀλλά κεν ἢ στέρνων ἢ νηδύος ἀντιάσειεν | πρόσσω ἰμένιοι μετὰ προμάχων ὀαριστύν*

Б. Него би те у груди погодила или у трбух, | Јер би хитао међу првоборце у њихно друштво

М. Него би пала ил' у прси или у трбух, | Јер ти би међу ратнике у њихово хрлио друштво

Ил. XIII 340–343 — ὅσσε δ' ἄμερδεν | αὐγὴ χαλκείη κορύθων ἄπο λαμπομενάων |
θωρήκων τε νεωσμήκτων σακέων τε φαινῶν | ἐρχομένων ἄμιδις

Б. А очи | Блештаху њима од сјаја са блиставих шлемова медних, | Севаху
оклопи нови и глатки и штитови сјајни | Када иђаху борци

М. А очи | Заслепливо је сјај са мједених кацига свјетлих | И сјај оклопа
нових и глатких штитова сјајних | Када шеташе војска

Ил. XIII 497–499 — περὶ στήθεσσι δὲ χαλκὸς | σμερδαλέον κονάβιζε τιτυσκομένων
καθ' ὀμίλον | ἀλλήλων

Б. На грудима мед им је страшно | Звекетала кад су једни у гужви гађали
друге

М. На прсима страшно је њима | Звечала мјед, кад једни у мноштву гађаху
друге

Ил. XIV 173–174 — τοῦ καὶ κινυμένοιο Διὸς κατὰ χαλκοβατές δῶ | ἔμπης ἐς γαίαν τε
καὶ οὐρανὸν ἵκετ' αὐτμή

Б. Кад би се оно по дому по Дивову с медним прагом | Разлило, по свем би
небу и земљи се ширио мирис

М. Кад би се разлило оно по дому мједена прага | Зеусову, по небу свем и по
земљи би пошао мирис

Ил. XIV 400–401 — ὅσση ἄρα Τρώων καὶ Ἀχαιῶν ἔπλετο φωνή | δεινὸν αὐσάντων,
ὅτ' ἐπ' ἀλλήλοισιν ὄρουσαν

Б. Колик се тројански глас и ахејски дизао тада | Када се уз вику страшну
залетала на војску војска

М. Колик тројански глас и ахејски бијаше тада, | Кад се на војску војска
залети повикавши страшно

Ил. XV 599–600 — τὸ γὰρ μένε μητίετα Ζεὺς, | νηὸς καιομένης σέλαις ὀφθαλμοῖσιν
ιδέσθαι

Б. Јер мудри је Див очекив'о | Како ће пламен од лађе што гори очима
смотрит'

М. Те чекаше премудри Зеус-бог, | Како ће очима пламен од горуће угледат
лађе

Ил. XVI 307–309 — πρῶτος δὲ Μενoitίου ἄλκιμος υἱὸς | αὐτίκ' ἄρα στρεφθέντος
'Αρηιούκου βάλε μηρὸν | ἔγχρ' ὀξυόεντι

Б. А први је син Ментијев смели, | Кад се Арејлик њему окренуо, одмах у
бедро | Оштрим га згодио копљем

М. И први Менетијев јуначки синак, | Када се окрене к њему Арејлик, одмах
у бедро | Копљем га погоди оштрим

Ил. XVI 635–637 — ὡς τῶν ὤρνυτο δοῦπος ἀπὸ χθονὸς εὐρυοδείης, | χαλκοῦ τε ῥίνου
τε βοῶν τ' εὐποιητάων | νυσσομένων ξίφεσιν τε καὶ ἔγχεσιν ἀμφιγύοισιν (уп.
XIV 26)

Б. Тако се просуо земљом и широким стазама њеним | Громот од оружја
њихна и штитова грађених добро | Кад су се мачима онде и копљима
двортним били

М. Тад широкостазној лупа од њихових штитова наста | Начињених добро, од
оружја такођер њихна | Како се мачима ондје и копљима дворезним
бише

Ил. XVII 47–48 — ἄψ δ' ἀναχαζομένοιο κατὰ στομάχοιο θέμεθλα | νύξ'

Б. Онај се стане повлачит', ал' овај рани га у дно | Грла

М. Онај узмицат стане ал' овај у дно га грла | рани

Ил. XVII 760–761 — πολλὰ δὲ τεύχεα καλὰ πέσον περὶ τ' ἀμφὶ τε τάφρον | φευγόντων
Δαναῶν

Б. Много је около шанца Данајцима оружја лепог, | Док су бежали, пало

М. Много је оружја красног Аргејцима около јарка | Када су бјежали, пало

Ил. XVIII 246 — ὀρθῶν δ' ἐσταότων ἀγορὴ γένετ'

Б. Дубећи учине збор

М. В'јеће, дупке стојећи, учинише

Ил. XIX 418 — ὧς ἄρα φωνήσαντος ἐρινύες ἔσχεθον αὐδῆν

Б. Тако рече, и већ му Ериније затисну уста

М. Кад то изрекне коњ, Ериније уставе глас му

Ил. XX 413–414 — τὸν βάλε μέσσον ἄκοντι ποδάρκης διὸς Ἀχιλλεύς | νῶτα παραΐσ-
σοντος

Б. Њега кад протрча крај њег брзоноги дивни Ахилеј | Погоди копљем сред
леђа

М. Њега брзоноги дивни Ахилеј, када пролети | Уза њ, погоди копљем сред
леђа

Ил. XXII 163–164 — τὸ δὲ μέγα κεῖται ἄεθλον | ἧ τρίπος ἡ ἐγὺνῃ, ἀνδρὸς κατατεθνηῶτος

Б. А велика награда стоји, | Троножац или жена, по смрти којег јунака

М. А велика обдуља стоји, | Троног ил' робиња жена, мртвацу којему за част

Ил. XXIII 598–599 — ὡς εἴ τε περὶ σταχύεσσιν ἔερση | ληίου ἀλδήσκοντος

Б. Као што роса по класној пшеници пада | Када усеви расту

М. Као што роса на усјеву, којино расте, | пада

Од. X 122–123 — ἄφαρ δὲ κακὸς κόναβος κατὰ νῆας ὀρώρει | ἀνδρῶν τ' ὀλλυμένων
νεῶν θ' ἄμα ἀγνυμένων

Б. Код лађа се праска заори | Како су гинули људи, и како су праскале лађе

М. А код лађа настаде праска | Како гињаху људи, и како пуцаху лађе

Од. XIX 204 — τῆς δ' ἄρ' ἀκουούσης ῥέε δάκρυα, τήκετο δὲ χρώς

Б. Она је ронила сузе, а лице се топило њено

М. Лице Пенелопи све се растопило ронећи сузе

Од. XIX 209–210 — ὥς τῆς τήκετο καλὰ παρήϊα δάκρυ χεοούσης | κλαιούσης ἐὼν ἄνδρα
παρήμενον

Б. Тако се од суза њених растапали образи красни | Крај ње је седео муж, а
она је плакала за њим

М. Тако се образи л'јепи растапали њени од суза | Муж покрај ње сједи, а
она плаче за њиме

Од. XX 92 — τῆς δ' ἄρα κλαιούσης ὅπα σύνθετο δῖος Ὀδυσσεύς

Б. Док је плакала, глас јој Одисеј чуо је дивни

М. Плакаше она, а глас јој Одисеј чујаше дивни

Ил. XX 157–158 — κάρκαϊρε δὲ γαῖα πόδεσσιν | ὀρνυμένων ἄμυδις (уп. Ил. II 784–785).

Б. Под ногама тутњаше земља | Када су заједно ишли

М. Под ногама тутњаше земља | Када се кретаху скупа

Од. XXI 68–70 — κέκλυτέ μευ, μνηστήρες ἀγήνορες, οἳ τόδε δῶμα | ἐχράετ' ἐσθιόμεν
καὶ πινέμεν ἐμμενὲς αἰεὶ | ἀνδρὸς ἀποικομένοιο πολὺν χρόνον

Б. Чујте ме, обесни просци, што на дом навалисте овај | Те непрестано јести
и пити хоћете овде, | Јер домаћина нема већ дуго

М. Чујте ме, јуначки просци, што нападосте на ову | Кућу те хоћете јести
непрестано и пити у њој, | Јер господара нема већ одавно

Од. XXII 308–309 — τύπτον ἐπιστροφάδην τῶν δὲ στόνος ὥρνυτ' αἰκίης | κράτων
τυπτομένων, δάπεδον δ' ἅπαν αἵματι θῦεν

Б. Са свих | Страна те их стану убијат' и главе им сећи | Грдан их јаук стоји а
крв им се по тлу пуши

М. Са свију | Страна убијат их стану, те главе се њихове с'јеку, | Грдна их
писка стоји, а крв им се пуши по поду

Од. XXIII 40–41 — οὐκ ἴδον, οὐ πυθόμην, ἀλλὰ στόνον οἷον ἄκουσα | κτεινομένων

Б. Не видех, нити дознах, но чула сам стењање оних | Што их погуби он

М. Не видјех нити сазнах, већ јецање оних сам чула, | Које је смицао он

Од. XXIV 69 — ἐρρώσαντο πυρὴν πέρι καιομένοιο

Б. Трчаху око огња у којем си горео јоште

М. Док си горео још, око ломаче трчаху твоје

Од. XXIV 345–346 — ὥς φάτο, τοῦ δ' αὐτοῦ λύτο γούνατα καὶ φίλον ἦτορ | σήματ' ἀναγνόντος

Б. Тако му рече, а срце и колена клону Лаерту, | Кад разабере знаке

М. Тако му рече, а срце Лаерту и кољена клону | Кад разабере све

Од. XXIV 534 — τῶν δ' ἄρα δεισάντων ἐκ χειρῶν ἔπτατο τεύχεα

Б. Они се препадну, те им из руку оружје падне

М. Они се престаши сви, из руку им оружије падне

Из побројаних примера примећују се недоумице око схватања генитива са партиципом као атрибута. Заправо, некада је тешко поставити јасне границе између адноминалних и апсолутних конструкција. Врло често постоји граматичка веза између именице и генитива са партиципом те се овај може схватити атрибутивно, али у погледу смисла та веза је мање очита, и такве конструкције се ближе апсолутном генитиву. Класен жали због скоро потпуног одсуства партиципа у немачком, наравно изузев као атрибута, што узрокује да немачки преводи изгубе на снази и лепоти. Сматра да су и најбољи преводи искварени атрибутивним преношењем, које је довело до губљења једног живописног приповедања догађаја, каквом је епски песник тежио градећи овакву конструкцију (CLASSEN 1879, 169). Српскохрватски језик такође нема партицип, тако да он, као и немачки, није могао најверније преносити овакве врсте израза. Углавном се смењују атрибутивни и апсолутни преводи исказани зависним темпоралним и каткад узрочним реченицама; нпр. »на плећима срдиту«, »када је пао«, »када иђаху борци«, »док је плакала«, »јер домаћина нема«. Ипак, можемо истаћи да су ређи случајеви са атрибутивним преводима. И Ђурић и Маретић се пре одлучују да овакве врсте грчких конструкција пренесу предикативно. Мада, понекад наилазимо и на прилошке преводе са временским значењем, као у овом примеру:

Ил. II 457–458 — ὥς τῶν ἐρχομένων ἀπὸ χαλκοῦ θεσπεσίοιο | αἶγλη παμφανόωσα

Б. Тако је с оружија силног у њихову кретању онде | Свугде блистао сјај

М. Тако је управо њима, кад кретаху, с оружја силног | Свуда сјевао сјај

Ђурићев превод »у њихову кретању« представљао би предлошко-падежну конструкцију, у којој Ђурић уместо предиката зависне реченице користи глаголску именицу. Са друге стране, Маретић ово изражава зависним исказом

»кад кретаху«. Заправо, ово су две различите граматичке конструкције, које се у нашем језичком осећању доживљавају на исти начин.

Апсолутном схватању може још да потпомогне моћна и дуга парентеза. Раздвојеност субјекта од своје партиципске модификације подстиче губљење те везе и потпомаже осамостаљивању генитива са партиципом (KUNST 1923, 34).

Ил. XV 323–325 — οἱ δ', ὥς τ' ἢ βοῶν ἀγέλην ἢ πῶυ μέγ' οἰῶν | θήρε δὺω κλονέωσι
μελαίνης νυκτὸς ἀμολγῶ | ἐλθόντ' ἐξαπίνης σεμάντορος οὐ παρεόντος

Б. Као кад говеда крд ил' велико стадо оваца | Звера два помету у глуву
поноћну таму | Банувши изненада, кад чобана код стада нема

М. Као кад говеда стадо ил' велико стадо оваца | Звијера два помету у ноћи
глухој и црној | Дошавши изненада, кад код стада нема пастира

Кунст сматра да ће партицип пре показивати предикативну него атрибутивну функцију уколико је именица која је у вези са њим аблативног значења (KUNST 1923, 33).

Ил. VII 63–64 — οἷη δὴ Ζεφύροιο ἐχέυατο πόντον ἔπι φρίξ | ὄρνυμένοιο νεόν

Б. Како се вали по сињем лелујају мору кад Зефир | почне да душе

М. Како се по мору лелиј од валова шири, кад Зефир | Духати почне

Ил. IX 573–574 — τῶν δὲ τάχ' ἀμφὶ πύλας ὄμαδος καὶ δοῦπος ὀρώρειν | πύργων
βαλλομένων

Б. Около врата захучи хука и тутањ Курета | Када су куле стали да гађају

М. Лупа и бука стане Курета около врата | Брзо, кад куле стану да гађају

Ил. X 483–484 — τῶν δὲ στόνος ὤρνυτ' αἰκίης | ἄορι θεινομένων

Б. Грозно зајече | Мачем бијени јунаци

М. Грдно закрче | Мачем клани јунаци

Ил. XII 338–340 — τόσος γὰρ κτύπος ἦεν, – αὐτὴ δ' οὐρανὸν ἶκεν, | βαλλομένων
σακέων τε καὶ ἵπποκόμων τρυφαλειῶν | καὶ πυλέων

Б. Толики урнебес беше – до неба је стизала хука | Док су били у штите,
коњогриве шлеме и врата

М. Толики урнебес бјеше | Хук до небеса је ишо од ударања у штите | И шлеме
с коњском длаком и врата

Ил. XVI 635–637 — ὥς τῶν ὤρνυτο δοῦπος ἀπὸ χθονὸς εὐρυοδείης | χαλκοῦ τε ῥίνου
τε βοῶν τ' εὐποιγῶν | νυσσομένων ξίφεσιν τε καὶ ἔγχεσιν ἀμφιγύοισιν (уп.
XIV 26)

Б. Тако се просуо земљом и широким стазама њеним | Громот од оружја
њихна и штитова грађених добро | Кад су се мачима онде и копљима
двортним били

М. Тад широкостазној лупа од њихових штитова наста | Начинених добро, од
оружја такођер њихна | Како се мачима ондје и копљима дворезним
бише

Ил. XXI 522–523 — ὥς δ' ὅτε καπνὸς ἰὼν εἰς οὐρανὸν εὐρὺν ἵκηται | ἄστεος αἰθομένοιο

Ђ. Као када се дим под пространа пење небеса | Из града који гори

М. Као што када дим под небеса широка иде | Из града, који гори

Ил. XXIII 234 — τῶν μιν ἐπερχομένων ὄμαδος καὶ δοῦπος ἔγειρεν

Б. Лупа корака њиних и тутњава пробуде њега

М. Њихова хода лупа и тутњава пробуди њега

Упоредив је и овај пример из Одисеје:

Οδ. XXIII 40 — ἀλλὰ στόνον οἶον ἄκουσα | κτεινομένων

Б. Но чула сам стењање оних | Што их погуби он

М. Већ јецање оних сам чула, | Које је смицао он

У претходним случајевима генитиви са партиципом не означавају припадност (посесивност), него пре имају аблативну функцију (звук, дим и сл. који допире, настаје *од* нечега, некога). У следећа два случаја посесивност је само теоретски могућа: »град одсутних људи«, »брегови хучног мора«, али смисао је узрочни (треба поставити стражу јер је војска одсутна, брегови јече јер у њих удара хучно море). Ту се дакле већ може говорити о апсолутној употреби.

Ил. VIII 521–522 — φυλακὴ δέ τις ἔμπεδος ἔστω | μὴ λόχος εἰσέλθῃσι πόλιν λαῶν
ἀπεόντων

Ђ. А стража у граду будна нек буде, | Да се заседа граду не приближи, војске
док нема

М. Нек стража у граду сигурна буде | Да се засједа у град не примакне, док
нема војске

Ил. XVII 264–265 — ἀμφὶ δέ ἄκραι | ἠιόνες βοόωσιν ἐρευγομένης ἀλὸς ἔξω

Ђ. Околу јече | Брегови стрми, јер морска иза њих пучина хучи

М. Високи бр'јези | Околу јече, јер хучи иза њих пучина морска

Айсолуҗно-йарыйишивна уйойреба

Граматичка структура у случајевима који следе не оставља недоумицу у погледу партитивне функције генитива. Међутим, и поред тога што се осећа зависност од заменице, у исто време партиципу се може приписати самостално значење. Рецимо у Ил. V 665–666 упитно је да ли *σπευδόντων* уопште стоји у

вези са претходним οὐτις. Уколико бисмо их повезали, то би онда несумњиво био један партитив; али пре ће бити да ту партицип стоји у вези са једним лебдећим, неисказаним супстантивираним делом (αὐτῶν), са којим поприма значење апсолута (SCHWYZER 1988, 400). У природном језичком осећају песника још увек се осећа спољна веза заменице и генитива који следи, али у таквим случајевима се може претпоставити слободно каузално значење.

Ил. V 665–666 — τὸ μὲν οὐτις ἐπεφράσατ' οὐδὲ νόησεν | μεροῦ ἐξερύσαι δόρυ μείλινον,
ὄφρ' ἐπιβᾶιη | σπευδόντων· (αὐτῶν)

Б. Те нико не примети нит му у журби | На памет паде да њему из бедра
копље извуче | Сам да корачати може,

М. Те нитко не опази нити се сјети | У тешкој журби, да копље извуче из
бедра | Да сам ходити може

Ил. V 531 = XV 563 — αἰδομένων ἀνδρῶν πλέονες σοοί ἢ ἐπέφανται

Б. Стида где има, ту више јунака се спасе но падне

М. Више је здравих јунака но убитих, гдјено је стида

Ил. VIII 253–254 — ἔνθ' οὐ τις πρότερος Δαναῶν πολλῶν περ ἐόντων | εὖξατο

Б. Тад се од Данајаца, и ако их бејаше много | Не похвали нико

М. Тад се од Данајаца ни један, иако их много | Бијаше, не похвали

Ил. IX 74–75 — πολλῶν δ' ἀγρομένων τῷ πείσεαι, ὅς κεν ἀρίστην | βουλὴν βουλευέσῃ

Б. Када се саберу многи, ти послушај ко ће ти савет | Од њих најбољи дати

М. Када се сакупе многи, тад послушај, тко ће ти од њих | Најбољи казати
савјет

Ил. X 235–236 — τὸν μὲν δὴ ἔταρόν γ' αἰρήσαι, ὃν κ' ἐθέλῃσθα, | φαινομένων τὸν
ἄριστον

Б. Оног за друга изабери од свију што теби се чини | Најбољи да је

М. Друга по вољи сам изабери, од свију, што теби | Понајбољи се чине

Ил. XII 74–73 — οὐκέτ' ἔπειτ' οἶω οὐδ' ἄγγελον ἀπονέεσθαι | ἄψορρον προτὶ ἄστν
ἐλιχθέντων ὑπ' Ἀχαιῶν

Б. Не мислим да ће се тада и гласник вратити од нас | Кад нас Ахејци стану у
Троју гонити натраг

М. Не мислим да ће се онда и гласник вратити од нас, | Кад нас Ахејци натраг
у Троју вијати стану

Ил. XII 428–429 — ἡμὲν ὅτεφ στρεφθέντι μετὰφρενα γυμνωθείη | μαρναμένων

Б. Кад се у боју беху осврнули, те су им леђа | Остала гола

М. Који се бјеху у борби окренули, те им се леђа | Открила беху

Ил. XV 190–191 — ἦ τοι ἐγὼν ἔλαχον πολὴν ἄλα ναιέμεν αἰεὶ | παλλομένων, Αἴδης δ' ἔλαχε

Б. Када смо бацали коцку, за свагдашње станиште добих | Море пеновито ја, а Аид је добио

М. Кад смо бацали ждријеб, за станак сам добио вјечит | Пјенасто море ја, а Аид је добио

Ил. XV 450 = XVII 292 — τό οἱ οὐ τις ἐρύκακεν ἱεμένων περ

Б. Нико га не могне одбит' од њега мада је хтео

М. Нитко га од њег не одби, ако и шћаше

Ил. XXII 46–47 — καὶ γὰρ νῦν δύο παῖδε, Λυκάονα καὶ Πολύδωρον | οὐ δύναμαι ἰδέειν Τρώων εἰς ἄστυ ἁλόντων

Б. Јер два сина не могу, Ликаона и Полидора | Нигде да видим, где се Тројанци сабише у град

М. И сад двојицу од њих, Ликаона и Полидора | Видјет не могу ту међу Тројцима збитим у граду

У овом примеру смисао тражи партитив: Ликаон и Полидор нису синови Тројанаца него Пријама, који говори.

Ил. XXII 494 — τῶν δ' ἐλεησάντων κοτύλην τις τυτθὸν ἐπέσχευ

Б. Неко се смилује на њга, па купицу малу му даде

М. Гдјекојем буде га жао, па врчић даде му мали

Од. IX 550–551 — ἀρνειὸν δ' ἐμοὶ οἶψ' εὐκνήμιδες ἐταῖροι | μῆλων δαιομένων δόσαν ἔξοχα

Б. Другови дизлука лепих при подели дадоше мени | Брава особитога

М. Назувчари ми друзи дијелећи даше, да имам | Особитога овна

Ил. XXIII 370–371 — πάτασσε δὲ θυμὸς ἐκάστου | νίκης ἱεμένων

Б. И у свакоме куцаше срце, | Победи бејаху жељни

М. И побједе бијаху жељни, | У сваком куцаше срце

Од. XIII 21–23 — μή τιν' ἐταίρων | βλάβτοι ἐλαυνόντων, ὁπότε σπερχοῖατ' ἐρετμοῖς

Б. Другу да не би | Незгоде било ни једном кад снажно на веслање прегну

М. Да не би | Другу неприлике било ни једном, кад приону веслат

Адвербијали

Гранични случајеви између адвербијалних и апсолутних генитива Функције објекатског генитива

Генитив апсолутни могао је настати како из адноминалне, тако и из адвербијалне употребе генитива. Поред тога што партицип може да буде у слабијем или приснијем односу са регирајућом именицом и да се од ње успе ослободити или не, што смо горе већ видели, такође може такав однос да има са регирајућим глаголом. Наиме, у хомерској језичкој употреби, а и касније, постоји читав низ глагола који траже објекат у генитиву. То су углавном глаголи туге, бриге слушања, опажања и сл. Треба имати у виду да партицип није случајно и непотребно придодат именици или заменици већ да он чини интегрални део правог глаголског објекта, и као такав непосредно је потчињен регираном глаголу, тако да би наши преводи, кад год је то могуће, требало да избегну њихово раздвајање, тј. да не забораве на свезу са глаголом од кога зависе.

Ил. VIII 477–478 — σέθεν δ' ἐγὼ οὐκ ἀλεγίζω | χωομένης

Б. За твоју не марим срџбу

М. А за те није ме брига | Ако се срдш

Правом смислу би овде пре одговарао Ђурићев превод јер се у њему лепо примећује зависност грчког партиципа од глагола ἀλεγίζω, и његова објекатска функција. Док је, са друге стране, Маретић дозволио ослобађање партиципа од те свезе, те се овај у његовом преводу не понаша као прави објекат, што му је заправо и функција, већ као предикат новог зависног исказа. Најтачније би, по свој прилици, грчком партиципу у оваквим случајевима одговарала у српском језику, именица у функцији објекта (не марим за тебе расрђену > не марим за твоју срџбу).

Са друге стране, код доброг дела глагола дешава се да партицип поред правог генитива објекта може у исто време да придобије и једно предикативно одређење, које дозвољава нешто удаљенији однос, тако да значењска околност изражена партиципом не мора априори да се схвати као интегрални део објекта. То је најчешћи случај код глагола који означавају погађање, постизање, оскудицу, сећање, заборављање (CLASSEN 1879, 165). Такво једно удаљавање од глагола се осећа и у Ђурићевим и у Маретићевим преводима датих места, који верно преносе то ослобађање и задобијање новог предикативног одређења. Па тако, рецимо, имамо предикативно-зависне преводе »кад тај навали на њих«,

»док је узмицао споро«, а не »погоди њега насрнувшег«, или »баци копље за оним који је споро узмицао«, којима би се истакла зависност од регирајућег глагола и њихова објекатска функција.

»(по)гађати, нападати« и сл.

τυγχάνω

Ил. XVI 609 — ἔλπετο γάρ τεύξεσθαι ὑπασπίδια προβιβάντος
Б. Мишљаше да га згоди под штитом сакривен кад приђе
М. Копље мједено баци Енеја погодит га мислећ

ἀκοντίζω τινός

Ил. VIII 118 — τοῦ δ' ἰθὺς μεμαῶτος ἀκόντισε Τυδέος υἱός
Б. Кад тај навали на њих, тад Тидејић потегне копље
М. Кад тај јурне на њих, Диомед избаца копље

Ил. XIII 183 — Ἑκτωρ δ' ὀρμηθέντος ἀκόντισε δουρὶ φαεινῷ
Б. Али Хектор на њега кад навали избаца копље
М. Али Хектор на њега, кад јурну избаца копље

Ил. XIII 516 — τοῦ δὲ βάδην ἀπιόντος ἀκόντισε δουρὶ φαεινῷ
Б. Док је узмицао споро, тад за њим изметне копље
М. Кад се повлачио споро, за њиме баци се копље (уп. Ил. XIV 461).

ἴημι τινός

Ил. XIII 650–651 — Μηριόνης δ' ἀπιόντος ἴει χαλκῆρε' οἰστὸν | καὶ ῥ' ἔβαλε γλουτὸν
κάτὰ δεξιόν
Б. Али када је беж'о, Мерион у гуз га десни | Стрелом медном рани
М. Али кад узмицаше, Мерион стријелом га рани | Мједом у десно месо

ὀρέγω τινός

Ил. XIII 190–191 — Αἴας δ' ὀρμηθέντος ὀρέξατο δουρὶ φαεινῷ | Ἑκτορος
Б. Али на Хектора кад је навалио избаца копље | Ајант
М. Ал' кад похити Хектор, на њега избаца копље Ајас

»сустрести некога«

ἀντάω τινός

Од. XVI 254 — τῶν εἴ κεν πάντων ἀντήσομεν ἔνδον ἐόντων
Б. Ако их нађемо све у двору, онда се бојим
М. Ако нађемо све њих у двору, онда се бојим

»кушати некога«

πειράομαι τινός

Ил. IX 345 — μή μεν πειράτω ἐν εἰδότος· οὐδέ με πείσει.
Б. Нека ме не куша, добро га знам наговорит' ме неће
М. Нека ме не куша, знадем бо све, наговорит ме неће

Ил. XIII 183 — "Εκτωρ δ' ὀρμηθέντος ἀκόντισε δουρὶ φαεινῷ
Б. Али Хектор на њега кад навали избаци копље
М. Али Хектор на њега, кад јурну, избаци копље

генитив објекта уз глаголе са превербима ὑπέρ, ὑπό

ὑποχάζομαι τινός

Ил. IV 497–498 = 574–575 — ὑπὸ δὲ Τρῶες κεκάδοντο | ἀνδρὸς ἀκοντίσσαντος ὁ δ'
οὐχ ἄλιον βέλος ἦκεν

Б. А Тројци се назад повуку | Копље кад јунак хити, а није га метнуо залуд
М. А Тројци ударе натраг | Копље кад избаци јунак, а узалуд бацио није

ὑπερέχω τινός

Ил. III 210 — στάντων μὲν Μενέλαος ὑπείρεχεν εὐρέας ὤμους
Б. Широки плећима њих Менелај надвиси стојећ.
М. Широки плећима све их Менелаје надвиси стојећ

»пунити се нечим, бити пун нечега«

(ἐμ)πίμπλημι τινός

Од. VIII 57–58 — πλῆντο δ' ἄρ' αἰθουσαί τε καὶ ἔρκεα καὶ δόμοι ἀνδρῶν | ἀγρομένων
Б. Собе се све и дворнице све и обори људством | Напуне силним
М. У собе све и у тр'јемове све у оборе људство | Силно наврви

Од. VIII 16–17 — καρπαλίμως δ' ἐμπλήντο βροτῶν ἀγοραὶ τε καὶ ἔδραι | ἀγρομένων
Б. Ту се збориште брзо и седишта напуне људска | Колико хитахуна збор
М. Те се напуне брзо на зборишту сједала људи, | Колико грњаху они

πλήθω τινός

Ил. VIII 214–215 — πλήθεν ὁμῶς ἵππων τε καὶ ἀνδρῶν ἀσπιστάων | εἰλομένων
Б. И све то штитоносни борци и коњи | Испуне, кад их одби
М. Штитоносних све то јунака | Напуни се и коња ... кад их потисне

Од. XIX 207 — τηκομένης δ' ἄρα τῆς ποταμοὶ πλήθουσι ῥέοντες
Б. Те од топљења снега набујају потоци тада
М. Те од топљења сн'јега набујају потоци тада

Сличне примере налазимо и у Ил. XXI 300 и Од. VIII 17.

»чути, (по)слушати, услишити некога«

ἀκούω τινός

Ил. I 396–397 — πολλάκι γάρ σεο πατρός ἐνὶ μεγάροισιν ἄκουσα | εὐχομένης

Ђ. Јер сам често чуо у двору мојега оца | Где се хвалиш

М. Та ја чуо сам често у дому мојега оца | Када си хвалећи се говорила

Ил. XV 199 — οἳ ἐθεν ὀτρύνοντος ἀκούσονται καὶ ἀνάγκη

Ђ. Када он нареди, они и силом ће послушат' њега

М. Ти ће се и силом свакој покорити његовој р'јечи

Од. VI 325–326 — νῦν δὴ πέρ μευ ἄκουσον, ἐπεὶ πάρος οὐ ποτ' ἄκουσας | ῥαιομένου,
ὅτε μ' ἔρραιε κλυτὸς ἐννοσίγαιος

Ђ. Сада ме, богињо, чуј, кад пређе ме услишит' не хте | Кад ме је гонио и
разбијо земљотресац славни

М. Чуј ме, Атена, сад, јер ниси ме услишит хтјела | Кад је разбијо ме славни
Земљотресац

Од. VIII 564–565 — ἀλλὰ τόδ' ὥς ποτε πατρός ἐγὼν εἰπόντος ἄκουσα | Ναυσιθόου

Ђ. Некада чуо сам и сам поменуо кад ми је отац | Науситој

М. Чуо сам и сам некад, казивао кад ми је отац, | Отац Науситоје – (велећ)

Од. IX 497 — εἰ δὲ φθεγξαμένου τευ ἢ αὐδήσαντος ἀκουσεν

Ђ. Да си писнуо само ил' речцу неку ти чуо

М. Да ти је тада пискац ил' ријеч ти зачуо коју

Од. X 220–222 — ἔσταν δ' ἐν προθύροισι θεᾶς καλλιπλοκάμοιο | Κίρκης δ' ἔνδον
ἄκουον ἀειδούσης ὀπὶ καλῇ | ἰστὸν ἐποιχομένης μέγαν ἄμβροτον, οἷα θεάων

Ђ. Другови стигну Кирки лепекосој богињи, стану | Пред њена врата и чују
где пева прелепим гласом; | Рухо уз разбој ткаше божанско, велико,
љупко

М. Другови дошавши Кирки лепекосој богињи стану | Њојзи пред врата
и глас јој изнутра зачују л'јепи; | Она уза стан ткаше божански и
пјеваше пјесму

κλύω τινός

Ил. XVI 236 — ἡμὲν δὴ ποτ' ἐμὸν ἔπος ἔκλυες εὐξαμένοιο

Ђ. Кад ти се прије помолих, ти услиши молитву моју

М. Кад ти се пређе помолих, ја ти се тада домолих

Од. III 337 — ἡ ῥὰ Διὸς θυγάτηρ, οἱ δ' ἔκλυον αὐδησάσης
Б. Тако Дивова ћерка, и речи се покоре њеној
М. Тако ће Зевсова кћи, и ријеч се послуша њена

συνίημι τινός

Од. IV 76 — τοῦ δ' ἀγορεύοντος ξύνετο ξανθὸς Μενέλαος
Б. Његову беседу чује плавокоси Менелај
М. Његов зачује говор плавокоси јунак Менелај

»сећати се некога«

μέμνημαι τινός

Од. XV 22–23 — παίδων δὲ προτέρων καὶ κουριδίοιο φίλοιο | οὐκέτι μέμνηται τεθνηότος
Б. Па се раније деце и својега ранијег мужа | Што је већ умро, она и не сећа
М. Па на пређашњу дјецу, на вјерног пређашњег мужа, | Који је веће мртав,
и не мисли

»бринути се о некоме/нечему, марити за некога/нешто«

κήδομαι τινός

Од. XXII 358 — οἴκῳ ἐν ἡμετέρῳ κηδέσκετο παιδὸς ἐόντος
Б. Бригу водио увек у дому, док дечак још бејаш
М. Док сам дјечак још био, у дому се брињао свагда

ἐντρέπομαι τινός

Ил. XV 553–554 — οὐδέ νυ σοί περ | ἐντρέπται φίλον ἦτορ ἀνεψιοῦ κταμένοιο
Б. Нимало не гану срце у грудма што рођак ти паде
М. Не креће ништа у грудима за убитим рођаком твојим

ᾔθομαι τινός

Ил. I 180–181 — σέθεν δ' ἐγὼ οὐκ | οὐδ' ᾔθομαι κατέοντος·
Б. За тебе се више не старам | Нити твоју резежуем срџбу
М. За тебе се бринути нећу | Нити ћу хајат за твоју за срџбу

»волети некога«

ἔραμαι τινός

Ил. XX 223 — τάων καὶ Βορέης ἡράσσατο βοσκομενάων
Б. Од њих се допале неке Бореји када су пасле
М. Од кобила се неке, кад пасаху, Бореји свиде

»жалостити се, срдити се због некога/нечега«

ὀλοφύρομαι τινός

Ил. VIII 202 — ὀλλυμένων Δαναῶν ὀλοφύρεται ἐν φρεσὶ θυμός

Б. Није жалосно срце у грудима што Данајци гину

М. Жалосно није у грудима, што тако Данајци гину

ἄχнуμαι τινός

Од. XIV 376 — ἡμὲν οἱ ἄχνυνται δὴν οἰχομένοιо ἀνακτος

Б. Они што се жалосте због одсуства краља

М. Они, који плачу с недоласка краља

ἀσχαλάω τινός

Од. XIX 159–160 — ἀσχαλάδ δὲ πάις βίοντον κατεδόντων | γιγνώσκων

Б. На просце син ми се љути | Видећ' где харче имање

М. На просце срд се син ми | Видећ, гдје троше имутак

χολόομαι τινός

Ил. IV 494 — τοῦ δ' Ὀδυσσεὺς μάλ' θυμὸν ἀποκταμένοιο χολώθη

Б. За убијеним врло Одисеј се расрди тада

М. За њим се убитим врло у души разљутив Одисеј

Питање је да ли овде у оригиналу имамо партитивно значење »неке од њих«.

Веза коју гради партиципски генитив са пратећом именицом може бити различитог интензитета и у многим случајевима до те мере ослабити да је познија језичка употреба више не препознаје. Тада он почиње да се осећа као апсолутни. Такво једно ослобађање, које наговештава прелаз ка апсолутној конструкцији, можемо илустровати случајевима код којих после именице која означава бол, патњу или тугу, следи генитив објекта, који у партиципу има образложење.

Ил. XII 392 — Σαρπήδοντι δ' ἄχος γένετο Γλαύκου ἀπιόντος

Б. А Сарпидон се врло ражалости кад отиде Глаук,

М. А Сарпедон се храбри ражалости, Глаук кад отиде

Ил. XIII 417 — ὧς ἔφατ', Ἀργεῖοισι δ' ἄχος γένετ' εὖξαμένοιο

Б. Рече, и љуто Аргејце заболи његова хвала

М. Рече, и његова хвала заболи љуто Аргејце

Ил. XVI 581 — Πατρόκλῳ δ' ἄρ' ἄχος γένετο φθιμένου ἑτάροιο
Б. Жалост тада обузме Патрокла за палим другарем
М. Жалост спопадне тада Патрокла за убитим другом

Ил. XVII 538–539 — ἦ δὴ μὲν ὀλίγον γε Μενoitιάδαο θανόντος | κῆρ ἄχρεος μεθέηκα
Б. Занаго сада ја мало за палим Менетија сином | У срцу жалост олакшах
М. Мало је доиста лакше за мртвим Менетија сином | У срцу мени од туге

Ил. XI 249–250 — κρατερόν ῥά ἐ' | ὀφθαλμοὺς ἐκάλυψε κασιγνήτοιο πεσόντος
Б. А њему голема жалост | За братом драгим тада што паде заклопи очи
М. А њему за братом драгим, | Који је пао, голема тад жалост заклопи очи

Ил. IV 417 — τούτῳ δ' αὖ μέγα πένθος Ἀχαιῶν δηωθέντων
Б. Њему и велика жалост, Ахејци доживе ли пораз
М. Њему ће бити туга, Ахејци ли побити буду

Од. XVII 489–490 — Τηλέμαχος δ' ἐν μὲν κραδίῳ μέγα πένθος ἄεξε | βλημένου
Б. А Телемах луту у грудима осети жалост | Што му је погођен отац
М. А Телемах оћути у грудима велику жалост | Што му је ударен отац

Ил. XVIII 88–89 — ἴνα καὶ σοὶ πένθος ἐνὶ φρεσὶ μυρίον εἴῃ | παιδὸς ἀποφθιμένοιο
Б. А сад мораћеш и ти претрпети голему жалост | Кад ти погине син
М. А сад голему жалост претрпјети и ти имадеш | У срцу за сином мртвим

Од. IV 164–165 — πολλὰ γὰρ ἄλγε' ἔχει πατὴρ οἴχομένοιο | ἐν μεγάροισιν
Б. Син је на великој муци кад оца у кући нема
М. Јер син је на муци многој у дому, кад му је отац | Гдјегод далеко

Иако наши преводи одговарају једном правом апсолутном, тј. зависном исказу, што наравно највише и одражава смисао грчког језика, ипак не треба сумњати да је овде у основи употреба генитива узрока (causae) уз именицу (као и горе уз глаголе са значењем »жалостити се« и сл.) и да се та зависност још благо осећа, али да је преовлађујуће осећање независне конструкције.

На основу ових побројаних примера можемо закључити следеће:

- (1) Од своје најраније употребе генитив је био везан за неки елемент реченице и тек постепено постајао независан. Могуће је и да се он при самом рецитовању ослобађао те зависности (CHANTRAINE 1953, 323).
- (2) Генитив је од почетка као прави или аблативни припадао регирајућем глаголу, као што се види из доле наведених примера, и могао се издвојити из те свезе и осетити као субјекат глагола у партиципу. Наиме, један генитив, који је изворно био везан за неки елемент реченице, постао је

независан генитив. Процес осамостаљења био је завршен када се конструкција партиципа у генитиву почела употребљавати и уз глаголе који не региструју ни прави ни аблативни генитив (BRUGMANN 1913, 605). Таква једна независна употреба партиципа могла би се објаснити истовремено паратактичком структуром архаичне реченице и формулаичним стилем хомерских аеда (CHANTRAINE 1953, 2, 323). Након тога, и случајеви у којима генитив има аблативносепаративну функцију и непосредно је зависан од глагола на који се односи могли су у млађем језичком осећању бити схваћени као праве апсолутне конструкције.

Партиципи без исказне именице

У овом осврту можемо споменути још један тип случајева, на који се неретко може наићи у грчкој употреби. Наиме, партицип може да буде близак апсолутној конструкцији и без изричите пропратне (именичке или заменичке) ознаке лица, која се, међутим, врло лако може препознати и осетити на основу контекста.

Ил. II 153–154 — οὐρούς τ' ἐξεκάθειρον. αὐτὴ δ' οὐρανὸν ἔκεν | οἴκαδε ἱεμένων
Б. Јарке стану да чисте; до неба се дизала граја | Оних што хитаху кући
М. Јарке чистити стану; колико похитјеше кући, | Вика их до неба стане
(»њихова вика дизаше се до неба, јер су желели кући«)

Ил. XIII 132–133 — ψαῦδον δ' ἱποκόμοι κόρυθες λαμπροῖσι φάλοισιν | νεύοντων·
Б. А гривасти шлеми дотакоше заслоне сјајне | Кад би се нагнули борци
М. Коњогривни шљеми додирнуше сјајне бранике | Кад би се нагнули момци

Ил. XIII 341–343 — αὐγὴ χαλκείη κορύθων ἄπο λαμπομενάων | θωρήκων τε νεωσμή-
κτων σακέων τε φαεινῶν | ἐρχομένων ἄμιδις
Б. Блештаху њима од сјаја са блиставих шлемова медних, | Севаху оклопи
нови и глатки и штитови сјајни | Када иђаху борци
М. Заслепљиво је сјај са мједних кацага свјетлих | И сјај оклопа нових и
глатких штитова сјајних | Када шеташе војска

Ил. XX 157–158 — κάρκαϊρε δὲ γαῖα πόδεςσιν | ὀρνυμένων ἄμιδις
Б. Под ногама тутњаше земља | Када су заједно ишли
М. Под ногама тутњаше земља | Када се кретаху скупа

Ил. XIII 290–291 — ἀλλὰ κεν ἢ στέρνων ἢ νηδύος ἀντιάσειεν | πρόσσω ἱμένιοι μετὰ
προμάχων ὀαριστύν

Б. Него би те у груди погодила или у трбух, | Јер би хитао међу првоборце у
њихно друштво

М. Него би пала ил' у прси или у трбух | Јер ти би међу ратнике у њихово
хрлио друштво

Ил. XVII 291–292 — τάχα δ' αὐτῷ | ἦλθε κακόν, τό οἱ οὐ τις ἐρύκακεν ἱεμένων περ

Б. Али га брзо | Снађе јад, а нико га не спасе, мада је хтео

М. Ал' зло га брзо | Снађе, а нитко од њега не одби га, ако и шћаше

Ил. V 665–667 — ἐλκόμενον· τὸ μὲν οὐ τις ἐπεφράσσατ' οὐδὲ νόησε | μεροῦ ἐξερύσαι
δόρυ μείλινον, ὄφρ' ἐπιβρίη | σπευδόντων

Б. На памет паде њему из бедра копље извуче | Сам да корачати може, толико
су имали посла

М. Те нитко не опази нити се сјети | У тешкој журби, да копље извуче из
бедра | Да сам ходити може, толико су били у послу

Ил. XVIII 246 — ὀρθῶν δ' ἐσταότων ἀγορὴ γένητ'

Б. Дубећи учине збор

М. В'јеће, дупке стојећи, учинише

Од. XVII 489–490 — Τηλέμαχος δ' ἐν μὲ κραδίη μέγα πένθος ἄεξε | βλημένου

Б. А Телемах луту у грудима осети жалост | Што му је погођен отац

М. А Телемах оћути у грудима велику жалост, | Што му је ударен отац

Анаколути

Релативна независност партиципа има за последицу да се он користи и у падежу различитом од онога у којем је именица или заменица на коју би се могао односити. Наиме, генитив партиципа може да се ослања на датив или акузатив ближећи се притом својим значењем апсолутној конструкцији. У једној оваквој врсти анаколута Класен види последњи стадијум пре потпуног прелома ка осамостаљивању генитива (CLASSEN 1879, 174).

Ил. XIV 25–26 — λάχε δέ σφι περὶ χροῖ χαλκὸς ἀτειρής | νυσομένων ξίφεσιν τε καὶ
ἔγχεσιν ἀμφιγύοισι

Б. А на телима њиховим мед звекеташе сјајна | Док су се мачевима и дворт-
ним копљима били

М. А на њима мјед попуцивала глатка, | Како се мачима ондје и копљима
дворезним бише

Ил. XVI 531 — ὅττι οἱ ὦκ' ἤκουσε μέγας θεὸς εὐξαμένοιο

Б. Што му велики бог тад молитву испуни брзо

М. Што му молитву бог Аполон услиши брзо

Од. VI 155–157 — μάλα πού σφισι θυμὸς | αἰὲν εὐφροσύνησιν ἰαίνεται εἵνεκα σεῖο, |
λευσσόντων τοιόνδε θάλος χορὸν εἰσοιχνεύσαν

Б. Јер свима непрестано њима | Радошћу срце веома трепери због твоје
лепоте | Девојку такву кад виде где у коло хитро корача

М. Јер свагда њима се свима | Од весеља срце разблажује с тебе веома | Кад
те младицу такву корачати у коло виде

Од. XIV 527 — ὅττι ῥά οἱ βιότου περικήδετο νόσφιν ἐόντος

Б. Што му свињар за одсуства његова чува имање

М. Што њему, у земљи далекој чува имутак

Од. IX 256–257 — ἡμῖν δ' αὐτε κατεκλάσθη φίλον ἦτορ | δεισάντων φθόγγον τε βαρὺν
αὐτόν τε πέλωρον

Б. У нас у свију се срце потресе, | Глас нас уплаши његов и сама горостасност
тешка

М. Крупни нас претраши глас и громорадност његова сама

Од. IX 458–459 — τῷ κέ οἱ ἐγκέφαλός γε διὰ σπέος ἄλλυδις ἄλλη | θεινομένου ῥαίοιτο
πρὸς οὐδεῖ, καὶ δέ κ' ἐμὸν κῆρ

Б. О тле бих треснуо њега, а по спиљи свуд би се његов | Мозак разлив'о по
земљи

М. Онда бих убио њега, а његов би по спиљи свуда | Текао мозак по земљи

Од. XVII 231–232 — πολλὰ οἱ ἀμφὶ κάρη σφέλα ἀνδρῶν ἐκ παλαμάων | πλευραὶ
ἀποτρίψουσι δόμον κατά βαλλομένοιο

Б. И около главе | Подножја летећа многа по соби и ломит' му ребра

М. (Тада ће њега) по соби гађати руке јунака, и около главе | Подножја летјет
ће њему множина и о ребра трт се

Од. XXII 17–18 — δέπας δέ οἱ ἔκπεσε χειρὸς | βλημένου

Б. Из руке му испадне купа, | Кад је погођен био

М. Из руку му испадне купа | Када га згоди Одисеј

Дешава се да после заменице у дативу стоји партицип у генитиву, али са поновљеном заменицом, овог пута у генитиву:

Од. IV 392–393 — ὅττι τοι ἐν μεγάροισι κακὸν τ' ἀγαθὸν τε τέτυκται | οἰχομένοιο
σέθεν δολιχὴν ὁδὸν ἀργαλήην τε

Б. Какво се зло ил' добро у дворима збило се твојим | Откада луташ веће на
дугом и тегобном путу

М. Какво се зло ил' добро догодило у двору твојем | Откад те нема већ са пута
тешког и дугог

Овде се ненаглашени датив *τοῖ* удваја наглашеним генитивом *σέθεν*. Треба запазити да је у примерима када се на датив надовезује партицип у генитиву тај датив често ненаглашена заменица типа *μοι, τοι, οἱ*, која се, изгледа, у неким својим употребама изједначава са генитивом (CHANTRAINE 1953, 2, 323).

У овим побројаним случајевима видимо да садржај који прати главну радњу, изражен генитивом партиција, добија већу самосталност него што би је добио кроз строго зависни датив.⁷

У следећем примеру партицип у генитиву наслања се на акузатив:

Од. IV 646 — ἢ σε βίη ἀέκοντος ἀπὴύρα νῆα μέλαιναν

Б. Да ли је лађу силом преко воље узео твоје

М. је ли ти силом лађу преко воље отео твоје

Овај је стих спеван према следећем стиху *Илијаде*:

Ил. I 429–430 — χωόμενον κατὰ θυμὸν ἐϋζώνιοιο γυναικὸς | τὴν ῥα βίη ἀέκοντος
ἀπὴύρων

Б. У срцу љута рад оне танковите моме | Што је силом они одведоше

М. У срцу љута због жене појаса л'јепе, | Коју на силу њему одузеше

ХХ 413–414 — τὸν βάλε μέσσον ἄκοντι ποδάρκης δῖος Ἀχιλλεύς | νῶτα παραῖσσοντος

Б. Њега кад протрча крај њег брзоноги дивни Ахилеј | Погоди копљем сред
леђа

М. Њега брзоноги дивни Ахилеј, када пролети | Уза њ, погоди копљем сред
леђа

У побројаним тзв. граничним случајевима видимо да партиципски генитив показује колебање између функција зависне споредне одредбе и самосталног реченичког члана, тако да у себи, на један необичан начин, у исто време обједињује и временски моменат и једноставан израз за припадност (наравно, када су у питању адноминалне функције). Заправо, истовремено може изражавати адноминалне и адвербијалне функције с једне стране, и разне споредне околности главне реченице с друге стране, при чему се његово значење приближава

⁷ Хомерски језик био је на путу да користи датив као апсолутни поред генитива, али је касније генитив однео победу захваљујући разноврсним односима које изражава.

апсолутном. Али, ипак, у свим овим случајевима постоји једна тачка у реченици која својом снагом привлачи генитив присиљавајући га да се креће између та два значења. Међутим, када коначно дође до потпуног прекида те везе, када заправо партицип са својим субјектом у генитиву није више у граматичкој свези ни са једним делом реченице, већ представља слободан додатак њеној целини, тада пред собом имамо граматичку појаву која се назива »апсолутни генитив«.⁸

II АПСОЛУТНИ ГЕНИТИВИ

Апсолутни генитиви су код Хомера већ заступљени у довољном броју, иако нису чести као у познијем грчком. По Спикеровом мишљењу, најпре су се користили у партиципу презента и у изворној функцији генитива да лоцирају радњу у времену односно простору у којем се дешава, а касније је уведено и аблативно значење претходности (*priority*), исказивано помоћу партиципа аориста (SPIEKER 1885, 312). Заправо, догађаји који временски претходе радњи главне реченице бивају изражени партиципима аориста, а значење таквих конструкција показује претежно каузални однос. Таква употреба ће преовладати у историјској прози, док у епској језичкој варијанти она још није узела маха. Значење је претежно узрочно, већином у хипотетичким свезама, а у неким случајевима може чак да задобије и временски карактер. Више су, дакако, заступљени апсолутни генитиви у партиципу презента, којима се придружују и неки случајеви презентског перфекта,⁹ првенствено са временским одређењем. Разлика у значењу између партиципа презента и аориста најбоље се може видети онде где се оба појављују један поред другог, као у следећим примерима:

Ил. XXII 381–384 — εἰ δ' ἄγετ' ἀμφὶ πόλιν σὺν τεύχεσι πειρηθῶμεν, | ὄφρα κ' ἔτι
γινώμεν Τρώων νόον, ὃν τιν' ἔχουσιν, | ἢ καταλείψουσιν πόλιν ἄκρην τοῦδε
πεσόντος | ἦε μένειν μεμάασι καὶ Ἑκτορος οὐκέτ' ἐόντος

⁸ »Апсолутан« би заправо означавало израз који је »одрешен« од осталог реченичког садржаја. Међутим, Класен сматра да је у дословном смислу тај назив неисправан, јер иако је партиципски генитив ослобођен од граматичке свезе са било којим елементом у реченици, он је ипак њен органски члан. Заправо, свака зависна реченица, какво значење има и апсолутни генитив, у садржинском смислу је увек потчињена главној реченици (CLASSEN 1879: 177). Шмит пак сматра да би ову граматичку појаву пре требало именовати *genitivi consequentiae*, подразумевајући под *consequentia* »праћећу околност« (SCHMIDT 1850, 634).

⁹ Спикер критикује Класена који сматра да се партицип перфекта користи само за изражавање временских релација, сматрајући да понекад он може имати и каузално значење (SPIEKER 1885, 322).

Б. У оружју кренимо сада | Около тврђе да знамо шта снују Тројанци | Када
им погибе овај, да л' мисле стрмени Илиј | Оставит' или остат', кад
Хектора више нема

М. Дед сада у оружју около града | Поћимо, да видимо, што мисле чинит
Тројанци, | Пошто је овај пао, да л' кане стремну Троју | Оставит или
остат, иако Хектора нема

Тројанци желе или да напусте Троју, *јер* је Хектор погинуо, или да остану *сада када* он није међу живима. Примећујемо да је аористом изражен разлог одступања, дакле једна узрочна чињеница, док презент просто само лоцира временску околност под којом ће се они даље борити. Ђурић је оба партиципа разрешио темпоралним преводом – мада треба имати у виду да често у исто време партиципи презента могу да пројаве поред временског и узрочне односе – док нам Маретић јасније указује на дистинкцију између презентског и аористног значења, с тим што је дозволио један допусни садржај, »иако Хектора нема«.

Навешћемо прво случајеве временског апсолутног генитива, који посматрамо као прајезичко наслеђе, а који се по правилу гради помоћу партиципа презента, ређе партиципа перфекта. У склопу тих примера побројаћемо и оне код којих чисто временско значење може бити помешано и испреплитано са узрочним и последичним.

Временски апсолутни генитиви (Партиципи презента)

Стихови попут Ил. II 551 показују нам партицип свезан са генитивом у његовој изворној чисто грчкој функцији као падежа за означавање једне одређене сфере. Заправо, један генитив времена попут *νυκτὸς τελευτώσης* веома је близак апсолутним конструкцијама (и *ἡλίου ἀνατέλλοντος* је начињено према таквој аналогiji) (BRUGMANN 1913, 604).

Ил. II 550–551 — *ἐνθα δὲ μιν ταύροισι καὶ ἀρνεῖσις ἰλάονται | κοῦροι Ἀθηναίων
περιτελλομένων ἐν αὐτῶν*

Б. Где њега атински момци | Сваке године бичјим и јагњећим дарима блаже

М. Гдје Ерехтеја атенска момчад | Јањцима, бицима блажи, из једнога у друго
љето

Упоредиви су обрти *οὐδέ κεν ἐς δεκάτους περιτελλομένους ἐν αὐτοῖς* (Ил. VIII 404 = 418), слично и *ἡμῖν δ' εἵνατος ἔστι περιτροπέων ἐν αὐτός* (Ил. II 295), из којих можемо видети да је *περιτελλομένων* схватано као хомерски епитет за *ἐν αὐτῶν*, дакле обе

речи заједно изворно су имале улогу једног темпоралног генитива као, рецимо, Ил. VIII 470 ἡοῦς, Ил. XXII 27 ὁπώρας, Ил. V 523 νηνεμής. Придružени партицип није ту ништа друго до неизбежан атрибут за ἐνιαυτῶν, које само није довољно да искаже тражени смисао. Таква једна употреба генитива датира још из праиндоевропског језика, присутна је још у староиндијском ведском језику, као и у најранијем грчком (што се види из наведених хомерских примера). Све у свему, однос грчког νυκτός према стинд. темпоралном локативу *atra kâle* («у одређено време») може се заиста сврстати у исти ред са поменутиm περιτελλομένων ἐνιαυτῶν (KUNST 1913, 37). Током времена, по Кунстовом мишљењу, једна оваква употреба генитива у чисто сферичном смислу најпре се ограничила на основне облике типа νυκτός, ἐνιαυτῶν, и веза са партиципским глаголским обликом се показала корисном да изрази сваку област у коју спада процес означен главним глаголом. Ту у првом реду долазе дуративни тј. презентски или перфекатски партиципи. Како наводи Спикер, Холцвајс у својој *Синџакси* такође упућује на употребу генитива за изражавање времена. Заправо, он сматра да се из употребе партиципа са таквим генитивом, и постепеном његовом емфазом, могла лако и природно родити апсолутна конструкција (SPIEKER 1885, 312).

а) Чисто временске одредбе – протицање времена (година, месеци), смена дана и ноћи, годишњих доба

περιτέλλεσθαι + ἔτος

Од. XI 294–295 — ἀλλ' ὅτε δὴ μῆνες τε καὶ ἡμέραι ἐξετελεύοντο, | ἅψ περιτελλομένου
ἔτεος καὶ ἐπήλυθον ὥραι

Б. Пошто месеци веће и дани мину, и опет | Година заврши круг и годишње
врате се Хоре

М. Па кад се дани веће и мјесеци сврше, и опет | Година кад се окрену, и
врате се годишње Хоре

περιπλέσθαι (аорист!) + ἐνιαυτός

Од. I 16–18 — ἀλλ' ὅτε δὴ ἔτος ἦλθε περιπλομένων ἐνιαυτῶν | τῷ οἱ ἐπεκλώσαντο θεοὶ
οἰκόνδε νέεσθαι | εἰς Ἴθάκην

Б. Али када прођоше лета и стиже година она | Када одредише бози на Итаку
он да се врати

М. Али када минуше лета, те она година дође | Које богови њему одредише
дома на оток | Итачки вратити се

Од. XI 248–249 — χαίρε, γύναι, φίλότητι· περιπλομένου δ' ἐνιαυτοῦ | τέξεις ἀγλαὰ
τέκνα

Б. Радуй се, љубави, жено, а пре но година мине | Красну родићеш децу

М. Радуй се љубави, жено! а година докле истече | Дивну ћеш родити децу

У овом примеру партицип аориста је метричка супституција за партицип презента (в. ниже).

φθίνω + μήν(ες)

Од. X 469–470 — ἀλλ' ὅτε δὴ ῥ' ἐνιαυτὸς ἔην, περὶ δ' ἔτραπον ὦραι | μηνῶν φθινόντων,
περὶ δ' ἤματα μακρὰ τελέσθη

Б. А кад година мину, и већ се окренуле Хоре, | Кад су месеци прошли, а дуги
се свршили дани

М. Година дође на измак, и Хоре се окрену веће, | Мјесеци пролажаху, и дуги
сврше се дани

Од. XIX 152–153 — ἀλλ' ὅτε τέτρατον ἦλθεν ἔτος καὶ ἐπήλυθον ὦραι | μηνῶν φθινόντων,
περὶ δ' ἤματα πολλὰ τελέσθη

Б. А кад се четврто лето примакло и пристигле Хоре | Тако су месеци текли,
а дани се свршили многи

М. А кад се четврто љето примаче и дођоше Хоре | Мјесеци пролажаху, а
многи се свршише дани

φθίνω, ἵσταμαι + μήν

Од. XIV 161–162 — τοῦδ' αὐτῷ λυκάβαντος ἐλεύσεται ἐνθάδ' Ὀδυσσεύς | τοῦ μὲν
φθίνοντος μηνός, τοῦ δ' ἵσταμένοιο (= Од. XIX 306)

Б. Још ће у години овој повратит' се кући Одисеј | Овај кад промине месец,
и када настане други

М. Још ће се године ове повратити кући Одисеј | Овај кад измине мјесец, и
када настане други

ἄνειμι + ἡέλιος

Ил. VIII 537–538 — κείσεται οὐτηθεῖς, πολέες δ' ἄμφ' αὐτὸν ἐταῖροι | ἡελίου ἀνιόντος
ἐς αὔριον

Б. Лежаће рањен и многи око њега другови други | Сутра кад огране сунце

М. Ал' лежат ће, реко бих, рањен | Међу ртницима мртав и други многи око
њег, | Када нам сјутра свјетлост сунчана гране

Формално би овамо спадао и следећи пример, у којем се, међутим, не ради о лоцирању у времену, него у простору:

Од. I 24 — οἱ μὲν δυσομένου Ὑπερίονος οἱ δ' ἀνιόντος

Б. Те једни живе где залази бог Хиперион, а други где свиће

М. Те једним стан је, где залази бог Хиперион, – гдје узлази, другим

ἴσταμαι + ἔαρ

Од. XIX 518–519 — ὥς δ' ὅτε Πανδαρέου κούρη χλωρῆς ἀηδὼ | καλὸν αἰείδησιν ἔαρος
νέον ἴσταμένοιο

Б. Као што славља, ћерка Пандареју, птичица сива | Пева прелепе песме, кад
пролеће настаје рано

М. Како Пандарија кћи, славујица птичица сива | Пјева лијепе пјесме, кад
пролеће настаје прво

Овамо се можда може сврстати и следећи пример, ако се ληίου ἀλδήσκοντος схвати »у доба кад усеви расту«, али то може бити и посесивни генитив »на класју растућих усева«:

Ил. XXIII 597–599 — τοῖο δὲ θυμὸς | ἰάνθῃ, ὥς εἴ τε περὶ σταχύεσσιν | ληίου ἀλδή-
σκοντος

Б. Срце се овом | Разблажи. Као што роса по класној пшеници пада | Када
усеви расту

М. Овом се срце | Разблажи; – као што роса на усјеву, којино расте, | По
класовима пада

Из горенаведених примера види се да је кроз свезу партиципа и генитива изражена временска релација у чији домаћај падају процеси изражени глаголом главне реченице. У најтешњој вези са тим чисто темпоралним генитивом стоје конструкције које ближе одређују ситуацију у којој се одвија радња главне реченице.

б) Ситуационе одредбе

Μετεωρολογικὴ ὑπὸ ἰκλι

ὄρνυμαι + ἄνεμος (Ζέφυρος)

Ил. V 864–865 — οἷα δ' ἐκ νεφέων ἐρεβεννὴ φαίνεται ἀήρ | καύματος ἔξ ἀνέμοιο
δυσαιέος ὄρνυμένοιο

Б. Како земља и видик потамне од облака мрачних | Када припека мине и
жесток се подигне вихор

М. Како се види мрак од облака, када се спушта | На земљу послѣ жеге, кад
љути се подигне вјетар

Ил. VII 63–64 — οἷα δὲ Ζεφύροιο ἐχέυατο πόντον ἔπι φριξ | ὄρνυμένοιο νέον

Б. Како се вали по сињем лелујају мору кад Зефир почне да душе

М. Како се по мору лелиј од валова шири, кад Зефир | Духати почне

ἐπείγομαι + ἄνεμοι

- Ил. V. 499–501 — ὥς δ' ἄνεμος ἄχνας φορέει ἱεράς κατ' ἄλωας | ἀνδρῶν λικμώντων,
ὅτε τε ξανθὴ Δημήτηρ | κρίνη ἐπειγομένων ἀνέμων καρπὸν τε καὶ ἄχνας
Б. Као што ветар плеву по светом растура гумну, | Кад се пшеница веје, и
када Деметра плава | Од плеве одваја жито, а ветар дува – одоздо
М. Као што вјетар плеву по гумну светоме носи, | Кадоно људи вију, плавокоса
Деметра жито | Од плеве кадано лучи (а вјетар душе)

ἐρεύγομαι + ἄλς

- Ил. XVII 264–265 — ἀμφὶ δέ ἄκραι | ἡιόνες βοόωσιν ἐρευγομένης ἄλδς ἔξω
Б. Около јече | Брегови стрми, јер морска иза њих пучина хучи
М. Високи бр'јези | Около јече, јер хучи иза њих пучина морска

Ово је гранични случај, јер се може схватити и као посесивни генитив,
»високе обале узбурканог мора«.

Нечије одсуство или ὑπισυство (на лицу места; међу живима)

οἶχομαι + σύ

- Од. IV 392–393 — ὅττι τοι ἐν μεγάροισι κακὸν τ' ἀγαθὸν τε τέτυκται | οἶχομένοιο
σέθεν δολιχὴν ὁδὸν ἀργαλέην τε
Б. Какво се зло ил' добро у дворима збило се твојим | Откада луташ веће на
дугом и тегобном путу
М. Какво се зло ил' добро у двору догодило твоје | Откад те нема већ са пута
тешког и дугог

ἀποιχεσθαι + ἀναξ

- Од. XIV 7–8 — ἦν (αὐλήν) ῥα συβώτης | αὐτὸς δεῖμαθ' ὕεσσιν ἀποικομένοιο ἀνακτος
Б. Сам га је крмцима свињар саградио, док је господар | Био далеко
М. Свињар га свињама сам сазидао, док је господар | Био далеко

- Од. XIV 449–450 — σῖτον δέ σφιν ἔνειμε Μεσαύλιος, ὃν ῥα συβώτης | αὐτὸς κτήσατο
οἶος ἀποικομένοιο ἀνακτος
Б. А хлеб тада слуга Месаулиј подели њима, | Кога је свињар купио сам,
домаћина када | Код куће не би
М. А хлеб њима Месаулиј разд'јели тада, | Кога је свињар сам прискрбио кад
господара | Не бјеше дома

Од. XVII 296 — δὴ τότε κεῖτ' ἀπόθεστος ἀποικομένοιο ἄνακτος

Б. А сад презрен, док беше далеко његов господар

М. А сад бачен, док његов господар бјеше далеко

Од. XXI 395 — μὴ κέρα ἴπες ἔδοιεν ἀποικομένοιο ἄνακτος

Б. Да нису му црви | Изгризли рогове док је господар одсутан био

М. Да нису | Поле му изгризли црви, док не бјеше код куће њега

ἀποίχεσθαι + πατήρ

Од. XIX 17–19 — ἔντεα πατρός | καλὰ, τά μοι κατὰ οἶκον ἀκηδέα καπνὸς ἀμέρδει |
πατρός ἀποικομένοιο

Б. Док ја очево лепо у клети оружје сложим, | Штоно пусто лежи и чађ га
црни и квари | Откад ми избави отац

М. Док ја очево красно у комори оружје справим | Оружје, које ми у кући
дим потамњује, квари | Откад ми нема оца,¹⁰ а ја сам још незрео био

ἀπεῖναι + λαοί

Ил. VIII 521–522 — φυλακὴ δὲ τις ἔμπεδος ἔστω | μὴ λόχος εἰσέλθῃσι πόλιν λαῶν
ἀπεόντων

Б. А стража у граду будна нек буде, | Да се заседа граду не приближи, војске
док нема

М. Нек стража у граду сигурна буде | Да се засједа у град не примакне, док
нема војске

ἀπονόσφιν εἶναι + ἐγώ

Од. XVIII 267–268 — μεμνήσθαι πατρός καὶ μητέρος ἐν μεγάροισιν, | ὥς νῦν, ἥ ἔτι
μᾶλλον, ἐμεῦ ἀπονόσφιν ἐόντος (= Од. XXIV 142).

Б. Мисли на мојега оца и мајку ми у кући пази | Као досад или и више у
двору докле ме нема

М. Мисли на матер моју, на оца у кући мисли, | Као што мислиш сад, ил' још
и више, мене док нема

ἀπονόσφιν εἶναι + δῆιοι

Ил. XV 547–548 — ὁ δ' ὄφρα μὲν εἰλίποδας βοῦς | βόσκ' ἐν Περκώτῃ, δῆϊων ἀπονόσφιν
ἐόντων

Б. Спороходна говеда дотад | Он је у Перкоти пас'о, док душмани беху далеко

М. Спороходна говеда прије | Он је у Перкоти пасо, док бјеху душмани далеко

¹⁰ Понегде би било формално могуће схватити πατρός, ἄνακτος ἀποικομένοιο као посесивне генитиве уз οἶκον и слично но боље је превести свуда апсолутно »у очево одсуству«.

Овамо у истом смислу долази и пример:

Од. V 285–287 — ὦ πόποι, ἦ μάλα δὴ μετεβούλευσαν θεοὶ ἄλλως | ἄμφ' Ὀδυσῆϊ ἐμείο
μετ' Αἰθιόπεσσιν ἐόντος

Б. Авај, другачији удес Одисеју смислише бози | Док у етиопској земљи
пребивах!

М. Ао, другачије бози Одисеју смислише удес, | Док мед Етиопци борављах
ја!

ἐνθάδε εἶναι + σὺ

Од. XX 232 — ἦ σέθεν ἐνθάδ' ἐόντος ἐλεύσεται οἴκαδ' Ὀδυσσεύς

Б. Док још боравиш овде, Одисеј ће dospети кући

М. Док си још овдје ти, Одисеј ће вратит се дома

ζωέμεναι + ἐγώ

Ил. XVIII 9–11 — καὶ μοι ἔειπεν | Μιρμιδόνων τὸν ἄριστον ἔτι ζώντος ἐμείο, | χερσὶν
ὑπο Τρώων λείψειν φάος ἡελίοιο (уп. Од. XVI 373).

Б. Рекавши да ће још за мојег живота од тројанске душманске руке | Најбољи
Мирмидонац са жарким се растати сунцем

М. Те ми је рекла, | Да ће још за мог живота, од душманске тројанске руке |
Најјачи Мирмидонац сунчану оставит свјетлост

ζωέμεναι / δέρκεσθαι + ἐγώ

Ил. I 88–90 — οὗ τις ἐμεῦ ζώντος καὶ ἐπὶ χθονὶ δερκομένοιο | σοὶ κοίλῃς παρὰ νηυσὶ
βαρεῖας χεῖρας ἐποίσει | συμπάντων Δαναῶν (уп. Од. XVI 439)

Б. Докле ја живим и докле гледам по земљи | Нико од Данајаца код простра-
них бродова тебе | Напасти неће

М. Докле сам ја у животу, по земљи док гледам, | Код лађа коритастих ни
један те ударит неће | Тешком руком

Од. XVI 438–439 — ὅς κεν Τηλεμάχῳ σῶ υἱέϊ χεῖρας ἐποίη | ζώντός γ' ἐμέθεν καὶ
ἐπὶ χθονὶ δερκομένοιο

Б. Који би на твог сина Телемаха дигао руку, | Докле живим ја и док земљу
очима гледам.

М. Који би на сина твог Телемаха дигао руку, | Докле је мене жива, на земљи
док очима гледам.

ζωέμεναι + οὗτος

Од. XVI 372–373 — οὐ γὰρ οἷω | τούτου γε ζώντος ἀνύσεσθαι τάδε ἔργα

Б. Јер нећемо, страх ме је много, | Свршити послове своје све дотле докле он
живи

М. Јер ми извршит | Нећемо, мислим, својих посала, докле је он жив

τεθνάναι + κείνος

Ил. XXIV 243–244 — ῥηίτεροι γὰρ μάλλον Ἀχαιοῖσιν δὴ ἔσεσθε | κείνου τεθνηῶτος
ἐναιρέμεν

Б. Јер ће вас лакше одсад Ахејци моћи да смичу | Пошто је погин'о он

М. Јер ће вас лакше сад Ахејци моћи убијат, | Пошто је умр'о он

τεθνάναι + εταῖρος

Ил. XIX 209–210 — πρὶν δ' οὐ πῶς ἂν ἐμοί γε φίλον κατὰ λαίμονι εἶη | οὐ πόσις οὐδὲ
βρώσις, εταῖρου τεθνηῶτος

Б. Мени бар никако не би у мило клизило грло | Никакво јело ни пиће док
пали ми другар јоште

М. Мени у грло јело и пиће никако не би | Могло слатко унићи, док год ми
пријатељ мртви

ἀποτεθνάναι + σύ

Ил. XXII 431–432 — τέκνον, ἐγὼ δειλή τί νυ βείομαι, αἰνὰ παθοῦσα | σεῦ ἀποτεθνηῶτος;

Б. Сине јадне ли мене! А зашто да несрећна живим, | Када ми погибе ти

М. Дијете, јадне ли мене! А чему да несретна живим, | Мртав кад си ми ти

κατατεθνάναι + ἀνὴρ

Ил. XXII 163–164 — τὸ δὲ μέγα κεῖται ἄεθλον | ἢ τρίπος ἢ ἐγυνή, ἀνδρὸς κατατεθνηῶτος

Б. А велика награда стоји, | Троножац или жена, по смрти којег јунака

М. А велика обдуља стоји, | Троног ил' робиња жена, мртвацу којему за част

Ο ὕρισυῖσιῦву сῖвари

κατὰ οἶκον εἶναι + πολλοί (δίφροι), πολλά (sc. εἴδατα)

Од. IV 716–717 — οὐδ' ἄρ' ἔτ' ἔτλη | δίφρῳ ἐφέζεσθαι πολλῶν κατὰ οἶκον ἐόντων

Б. Не могне седег иако столаца бејаше много

М. Не могне сједети дуље на стоцу, а мноштво столаца | По кући бјеше

Од. XIX 194–195 — τὸν μὲν ἐγὼ πρὸς δώματ' ἄγων ἐν ἐξείνισσα, | ἐνδυκέως φιλέων,
πολλῶν κατὰ οἶκον ἐόντων (= Од. XXIV 272)

Б. Ја тад себи доведох Одисеја па га угостих, | Брижљиво неговах њега, јер
кућа је имућна била

М. Те ја доведох к себи Одисеја па га угостих, | Усрдно ја га чашћах, јер обилна
бијаше кућа

О физичком или душевном сѣању

ἐθέλειν + ἐγώ

Ил. XXIV 288–289 — ἐπεὶ ἄρ σέ γε θυμὸς ὀτρύνει ἐπὶ νῆας, | ἐμεῖο μὲν οὐκ ἐθελούσης
Б. Кад те већ срце | Лађама подстиче твоје преко воље моје
М. Кад те већ твоје | К лађама нагони срце преко воље моје

κακῶς πάσχειν + ἐγώ

Од. XVI 275 — τετλάτω ἐν στήθεσσι κακῶς πάσχοντος ἐμεῖο
Б. Нек ти се мирно | Срце у грудима стрпи док невоље трпео будеш
М. Нек ти се срце | Стрпи у грудима, док ја будем подносио невоље

Осѣале околносѣи

συνέστηναι + πόλεμος

Ил. XIV 96 — ὅς κέλεαι πολέμοιο συνεσταότος καὶ αὐτῆς
Б. Који наређујеш докле још траје рат
М. Докле још траје рат

μάρναμαι + ἄνδρες

Од. XXIV 507 — ἀνδρῶν μάρναμένων ἵνα τε κρίνονται ἄριστοι
Б. У љуту борбу где се јунаци огледају прави
М. Гдје се у љутом боју огледају прави јунаци

Ово се може схватити и као партитивни генитив: »где се издавају најбољи од јунака који се боре«.

εἰλομαι + ἄνδρες

Ил. V 202–203 — ἵππων φειδόμενος, μή μοι δευοίατο φορβῆς | ἀνδρῶν εἰλομένων,
εἰωθότες ἔδμεναι ἄδην
Б. Коње сам чув'о, хране да не би недостало њима | Кад им се затворе људи,
јер су обилно јести | Навикли
М. Коње сам чувао те, да им не би понестало крме | Ако се затворе људи, а
они су навикли јести | Обилно

κικλήσκειν + ἑταῖρος

Ил. XVII 532 — οἱ ῥ' ἦλθον καθ' ὅμιλον ἑταίρου κικλήσκοντος
Б. Који у окршај дођу, јер беше их зовнуо другар
М. Који у вреву дођу, јер другар их позвао бјеше

Овде генитив апсолутни има узрочну нијансу, као и ниже у Ил. X 355 "Εκτορος ὀτρύναντος.

ἔλκεσθαι + νῆες

Ил. XIV 99–100 — οὐ γὰρ Ἀχαιοὶ | σχήσουσιν πόλεμον νηῶν ἄλαδ' ἐλκομενάων
Б. Јер неће Ахејци | Тада одупрет' се моћи да у море потегну лађе
М. Јер тад Ахејци | Не би одољети могли, да у море лађе повуку

ἔλκειν + κούροι

Ил. XX 404–405 — ὥς ὅτε ταῦρος | ἦρυγεν ἐλκόμενος Ἑλικώνιον ἀμφὶ ἄνακτα, |
κούρων ἐλκόντων
Б. К'о бик што уме да рикне | Вучен, када га око олтара повлаче момци |
Хеличкога владара
М. Каконо и бик | Знаде рикнути вучен, кад момци га око олтара | Господа
Хеличког вуку

ἔλκειν + πολλοί

Ил. XVII 393 — ἄφαρ δέ τε ἱκμάς ἔβη, δύνει δέ τ' ἀλοιφή | πολλῶν ἐλκόντων
Б. Из ње влага истече, а продират' стане | Маст јер напињу многи
М. Из коже влага исцури и продират почне | Маст, јер натежу многи

πάλλομαι (+ κλήροι)

Ил. XV 190–191 — ἦ τοι ἐγὼν ἔλαχον πολίην ἄλα ναιέμεν αἰεὶ | παλλομένων
Б. Када смо бацали коцку, за свагдашње станиште добих
М. Кад смо бацали ждријеб, за станак сам добио вјечит

ἐξάρχειν (+ αἰδός)

Ил. XVIII 605–606 = Од. IV 19 — δοιὼ δὲ κυβιστητῆρε κατ' αὐτοῦς | μολπῆς ἐξάρχον-
τος ἐδίνευον κατὰ μέσσοις
Б. А два играча, чим започне певач | Певати ступе међу њих
М. А два међу њима бјеху играча, | Пјевач зачињаше

ναϊετᾶν + Ἰθάκη

Од. I 403–404 — μὴ γὰρ ὃ γ' ἔλθοι ἀνὴρ, ὅς τίς σ' ἀέκοντα βίηφιν | κτήματ' ἀπορραΐ-
σει, Ἰθάκης ἔτι ναϊετώσης
Б. Никад не дош'о човек преко воље што би ти мог'о | Твоје на силу отет'
имање, док Итака стоји
М. Нема човјека тога, преко воље што би ти твоје | На силу могао отет имутак,
док Итака стоји

ἰέναι + ναῦς

Од. II 427–428 — ἀμφὶ δὲ κύμα | στεῖρην πορφύρεον μεγάλ' ἴαχε νηὸς ἰούσης
Б. А шумни | Хучаше талас уз брвно, док брза пловљаше лађа
М. Уз брвно | Шумни ујаше вал, док брза се креташе лађа

θέειν + ἵππος / τροχός

Ил. XXIII 520–521 — ὁ δὲ τ' ἄγχι μάλα τρέχει, οὐδέ τι πολλή | χώρην μεσσηγύς, πολέος
πεδίοιο θέοντος
Б. Точак се окреће брзо те између њега | И коња нема простора много кад
пољем пространим трчи
М. Који се окреће брзо веома, те мед њим и коњем | Нема простора много
кад широком трчи равницом

αἰθεσθαι + πῦρ

Од. XX 25–27 — ὥς δ' ὅτε γαστέρ' ἀνὴρ πολέος πυρὸς αἰθομένοιο | ἐμπλείην κνίσσης
τε καὶ αἵματος ἔνθα καὶ ἔνθα | αἰόλλῃ
Б. Као кад човек желудац пун тустине и крви | Тамо и амо поред жарковита
окреће огња
М. Као што желудац пун претилине и крви кад човјек | Стане амо и тамо
окретати уз ватру жарку

Могуће је да је апсолутни генитив настао овде по узору на завршетак хекса-
метра Ил. X 246: τοῦτου γ' ἐσπομένοιο καὶ ἐκ πυρὸς αἰθομένοιο.

Није извесно да ли овамо спадају следећа три случаја:

αἰθεσθαι + ἄστρ

Ил. XXI 522–523 — ὥς δ' ὅτε καπνὸς ἰὼν εἰς οὐρανὸν εὐρὺν ἵκηται | ἄστρος αἰθομένοιο
Б. Као када се дим под пространа пење небеса | Из града који гори
М. Као што када дим под небеса широка иде | Из града, који гори

καίομαι + γλῆνῃ

Од. IX 390 — πάντα δὲ οἱ βλέφαρ' ἀμφὶ καὶ ὀφρύας εὔσεν αὐτμῇ | γλῆνῃς καιομένης,
σφαραγεῦντο δὲ οἱ πυρὶ ρίζαι
Б. Пламен грдосији капке и обрве стане да жеже | Зеница почне да гори, а
корени праште од ватре.
М. Јара Киклопу кање и обрве палити стане | Зеница горјети почне, а жилице
пиште од огња.

βάλλεσθαι + πύργοι

Ил. IX 573–574 — τῶν δὲ τάχ' ἀμφὶ πύλας ὄμαδος καὶ δοῦπος ὀρώρειν | πύργων
βαλλομένων

Б. Около врата захучи хука и тутань Курета | Када су куле стали да гађају

М. Лупа и бука стане Курета около врата | Брзо, кад куле стану да гађају

Ови се примери могу схватити и као аблативни генитиви »дим (који се диже) од запаљеног града«, »пара (која бије) од горуће зенице«, »бука (која се разлеже) од гађаних зидова«. У сва три случаја реч је о исходишту радње главне реченице.

О аблативу се можда ради и у следећем случају:

Ζεύς + δίδοσθαι

Од. I 390 — καὶ κεν τοῦτ' ἐθέλοιμι Διὸς γε διδόντος ἀρέσθαι

Б. Ја бих и желео од Дива да краљевство добијем ово

М. Па ја бих и хтио примит од Зеуса краљевство ово

Вероватно је првобитни израз био * Διὸς ἀρέσθαι »добити од Зевса, односно Неба«.

Засебно стоји пример:

σφάζεσθαι + μῆλα, πίνεσθαι + οἶνον, σίτον

Од. XX 311–313 — ἀλλ' ἔμπης τάδε μὲν καὶ τέτλαμεν εἰσορόωντες | μῆλων σφαζομένων
οἶνοιο τε πινόμενοιο | καὶ σίτου

Б. Него трпимо ово и гледати морамо јоште | Како се кољу овце и хлеб и
вино се троше

М. Него трпимо још и гледамо, како се овце | Кољу, и како се хлеб и вино у
кући троши

Ово је очито неспретна *ad hoc* конструкција, већ и с обзиром на неприличан предикат уз именицу хлеб. Очекивани акузатив замењен је генитивом објекта *metri causa*, по угледу на конструкције апсолутног генитива.

Узрочни или погодбени апсолутни генитив (Партицип презент)

У бројним примерима примећујемо да генитив употребљен у сферичном смислу поред временског може да пројави каузално, погодбено или допусно значење. По Кунстовом мишљењу, такво каузално или концесивно бојење партиципа је узгредно, настало кроз мисаони процес и нема ништа са настанком

конструкције (Kunst 1923, 38). Узрочну нијансу значења налазимо у Ил. XIX 210 οὐ πόσις οὐδὲ βρώσις, ἑταίρου τεθνηῶτος »нема (за мене) пића ни хране, кад = *јер* (ми) је друг мртав«, Ил. XXII 432 τί νυ βείομαι ... σεῦ ἀποτεθνηῶτος; »зашто бих живела ... кад = *иош* си ти мртав?«, Ил. XXIV 244. ῥήτεροι γὰρ μάλλον Ἀχαιοῖσιν δὴ ἔσεσθε κείνου τεθνηῶτος ἐναίρεμέν »лакше ће бити Ахејцима да вас убијају кад = *будући* да је он мртав«. Погодбено или допусно значење налазимо у Од. XVI 438–439 ὅς κεν Τηλεμάχῳ σὺ υἷϊ χεῖρας ἐποίῃ ζώντός γ' ἐμέθεν »(нема таквог) ко би дигао руку на твога сина Телемаха док = (*и*)ако сам ја жив«. Заправо, у појединим случајевима није могуће јасно разграничити да ли једна временска одредба садржи каузални однос или не, нпр. у стиху Од. XVII 296 ἀπορχομένοιο ἀνακτος може се схватити истовремено и као узрок одбачености, »јер је господар одсутан«, али са друге стране и као једноставна констатација временске околности да је пас одбачен »док је господар био одсутан«, како су и Ђурић и Маретић превели. Заправо, видимо, да се овде, као и у још извесном броју временских апсолутних генитива, могу извући оба значења и да ће га у ствари преводилац превести према свом језичком осећају. Но већ само помињање околности у датом контексту без експлицирања узрочнопоследичне везе (везником »јер« или сл.) назначава њену важност за радњу главне реченице.

σπέρχεσθαι + γέρον

Ил. XXIV 248.— οἱ δ' ἴσαν ἔξω σπερχομένοιο γέροντος

Ђ. И они се старцу | Срдитом уклоне

М. И они се макну | Старцу, који је хитио

Примери апсолутног генитива изграженог кроз партицип аориста

Запажа се да је у апсолутном генитиву партицип аориста ређи од партиципа презента. Такође примећујемо упадљиву разлику у његовом коришћењу у два хомерска епа. У *Илијади* имамо седамнаест случајева, а у *Одисеји* само четири, од којих три, по Класеновом мишљењу, имају чисто временско значење, као партиципи презента. Класен узима да је употреба апсолутног партиципа аориста за означавање узрочног дејства несумњиво напредак језичке употребе у односу на пројављивање истовремених околности изражених партиципом презента (CLASSEN 1879, 180).

Горепобројани случајеви са дуративним партиципима показују нам основно значење генитива апсолутног, док код партиципа аориста пре треба поћи од каузалног мисаоног односа. Сходно томе, генитив овде нема себи прасвојствену сферичну функцију, него сепаративну функцију аблатива. Заправо, једно од

основних својстава аблатива јесте да он означава једну тачку из које исходи односно од које проиходи радња, а такво исходиште исказује управо тренутни вид аориста. Кунст, наимае, у каузалним генитивима види аблативни генитив који се фокусира на једну тачку и погодан је да изрази узрок (KUNST 1923, 39). То можемо предочити следећим примером:

Ил. XIII 409 — *καρφαλέον δέ οἱ ἀσπίς ἐπιθρέξαντος ἄυσεν*

Б. Мукло зајечи штит, кад копље окрзне њега

М. Мукло забречи штит, кад се копље њега дотаче

Ил. XIX 74–75 — *οἱ δ' ἐχάρησαν εὐκνήμιδες Ἀχαιοὶ | μῆνιν ἀπειπόντος μεγαθύμου Πηλεΐωνος*

Б. Ахејце дугокосе обузе радост | Јер је јуначки син Пелејев утолио срџбу

М. И мило Ахејцима би назувчарима | Јер се је Пелејев син јуначина прошао срџбе

Радост Ахејаца је непосредно условљена тренутком у којем Ахил оставља свој гнев. Претпоставља се да је ова апсолутна конструкција настала у обртима попут Од. I 68 *ἀλλὰ Ποσειδάων...αἰεὶ Κύκλωπος κεχόλωται* »срди се због Киклопа«, одатле онда конструкција Ил. XIII 206 *ἐχολώθη υἱωνοῖο πεσόντος* »расрди се због палог сина«. Сличан пример имамо и у Ил. VIII 125 *καὶ ἀχνύμενός περ ἑταίρου* »премда ожалошћен због друга (остави га да лежи)«.

Ил. X 355–356 — *ἔλπετο γὰρ κατὰ θυμὸν ἀποστρέψοντας ἑταίρους | ἐκ Τρώων ἰέναι, πάλιν Ἑκτορος ὀτρύναντος*¹¹

Б. Стане мислећ' у души из Троје да иду другари | Да га натраг позову, јер Хектор назад га зове

М. Стане мислећ' у души, да другови иду из Троје | Да га окрену назад, јер Хектор га зове назад

Ил. XXI 298–299 — *τοίω γάρ τοι νῶι θεῶν ἐπιταρρόθω εἰμὲν | Ζηνὸς ἐπαινήσαντος, ἐγὼ καὶ Παλλὰς Ἀθήνη*

Б. Јер од богова ми смо, к'о помоћници ти овде | С Дивовим одобрењем Атена Палада и ја

М. Јер смо од богова ми са Зевсовим сад допуштењем | Овдје ти помоћници, Атена Палада и ја

Ил. XXII 46–47 — *καὶ γὰρ νῦν δύο παῖδε, Λυκάονα καὶ Πολύδωρον | οὐ δύναμαι ἰδέειν Τρώων εἰς ἄστυ ἀλέντων*

¹¹ Уп. горе Ил. XVII 532 — *οἱ ῥ' ἦλθον καθ' ὅμιλον ἑταίρου κυκλήσκοντος*.

Б. Јер два сина не могу, Ликаона и Полидора | Нигде да видим, где се Тројанци сабише у град

М. И сад двојицу од њих, Ликаона и Полидора | Видјет не могу ту међу Тројцима збитим у граду¹²

Ил. XXII 383–384 — ἢ καταλείψουσιν πόλιν ἄκρην τοῦδε πεσόντος

Б. Када им погибе овај, да л' мисле стрмени Илиј | Оставит'

М. Пошто је овај пао, да л' кане стремну Троју | Оставит

Од. XXIV 88 — ὅτε κέν ποτ' ἀποφθιμένου βασιλῆος | ζώννυται τε νέοι καὶ ἐπεντύωνται ἄεθλα

Б. Када би краљ премин'о, и потом кад би младићи | Стали се пасати и тад се за бојне надметати даре

М. Када би умро краљ, и нато кад би младићи | Стали се опасиват и натјецат за даре бојне

Од. XXIV 535 — πάντα δ' ἐπὶ χθονὶ πίπτε θεᾶς ὅπα φωνησάσης

Б. Оно је (оружје) по тлу падало све, кад богиња викну

М. Оно је падало све по земљи, када Атена | Викну

Преостају два случаја, Од. I 16 περιπλομένων ἐνιαυτῶν и XI 248 περιπλομένου δ' ἐνιαυτοῦ, где је партицип аориста употребљен еквивалентно партиципу презенте у раној темпоралној функцији и представља чисто метрички условљену варијанту истозначног περιτελλομένου (в. горе).

Партиципи аориста који имају историјско, временско значење

Ову групу представљају примери у којима је *verbum regens* заступљен кроз један тзв. пунктуални односно концентрисани аорист, чиме се дужи трајни процес сажима у један или више момената, услед чега апсолутни генитив задобија значење трајне радње, која изражава временскоисторијске релације:

Ил. VIII 37 — ὥς μὴ πάντες ὄλωνται ὀδυσσαμένοιо τεοῖо

Б. Да не изгину сви док на њих се гњевииш толико

М. Да не изгину сви са твоје велике срдње

¹² Овде није јасно да ли Пријам мисли да због тога што су се Тројанци у граду збили међу њима не може да разазна двојицу својих синова, или је у питању партитивни генитив: »између збијених Тројанаца«.

Ил. IX 425–426 — ἐπεὶ οὐ σφισιν ἤδε γ' ἐτοίμη | ἦν νῦν ἐφράσσαντο, ἐμεῦ ἀπομνίσαντος
Б. Јер овај им подесан није | Којем се довише сада, док моја срдња још пламти
М. Јер згодна није им ова, | Којој се довише сад, док моја срџба још траје

Ил. XIX 61–62 — τῷ κ' οὐ τόσσοι Ἀχαιοὶ δδᾶξ ἔλον ἄσπετον οὐδας | δυσμενέων ὑπὸ
χερσίν, ἐμεῦ ἀπομνίσαντος
Б. Не би Ахејци толики загребли зубима земљу | Бескрајну смакнути руком
душмана кад се разгневих
М. Не би толики Ахејци са земљом големе зубе | Сложили убити руком
душмана, кад се расрдих

Ил. XI 456–458 — ὧς εἰπὼν Σώκοιο δαΐφρονος δβριμον ἔγχρος | ἔξω τε χροὸς ἔλκε καὶ
ἀσπίδος ὀμφαλοέσσης | αἶψα δέ οἱ σπασθέντος ἀνέσσυτο
Б. Тако рече и копље силовито Сока јунака | Из коже своје он и штита квргаша
извуче; | Кад га извади, бризне му крв
М. Тако рекавши копље силовито храброга Сока | Из коже и из штита кврга-
ша извади себи; | Кад га извуче, прсне му крв

Када је из ране извађено оружје које ју је задало, крв почиње тећи.

Ил. XVI 306 — ἐνθα δ' ἀνὴρ ἔλεν ἄνδρα κεδασθείσης ὑσμίνης | ἡγεμόνων (= Од. XV
328)
Б. Бојни се потом растури ред, и вођа је тада | Вођ убиј'о
М. Бојни се војвода ред распрша, те јунак јунака | Тад је убијо

Од. XIV 475 — νῦξ δ' ἄρ' ἐπῆλθε κακὴ Βορέαο πεσόντος
Б. А ноћ наиђе језна и хладна, пошто је Бореј | Престо да дува
М. А ноћ се ухвати зла и студена, пошто је престо | Бореј да душе

Ова употреба спада под горе издвојене »метеоролошке« околности искази-
ване партиципом презента уз субјект »ветар«.

Кондиционално значење апсолутног генитива с партиципом аориста

Можемо још напоменути да уколико аорист надређеног глагола није у
индикативу, тј. није испред стварна историјска чињеница, функција партиципа
из каузала прелази у кондиционал.

Ил. XI 509 — μή πῶς μιν πολέμοιο μετακλινθέντος ἔλοιεν
Б. Да га, када се обрне бој, не ухвате Тројци
М. Кад се окрене бој, да не ухвате њега Тројанци

Ил. XIV 522 — οὐ γάρ οἱ τις ὁμοῖος ἐπισπένθαι ποσὶν ἦεν | ἀνδρῶν τρεσσάντων, ὅτε τε
Ζεὺς ἐν φόβον ὄρσῃ

Б. Њему не беше борца ни једног равног да стигне | Борце уstraшене кад
Див их у бежање нагна

М. Раван му не бјеше јунак ни један да достиже људе, | Када од страха бјеже,
а Зевс их је натјеро у бег

Ил. XXII 287–288 — καὶ κεν ἐλαφρότερος πόλεμος Τρώεσσι γένοιτο | σείο καταφθιμέ-
νοιο

Б. Онда за синове тројске војевање било би лакше | Када би погин'о ти

М. Онда би ратовати Тројанцима олако било | Када би нестало тебе

Ил. X 245–246 — φιλεῖ δέ ἡ Παλλὰς Ἀθήνη | τούτου γ' ἐσπομένοιο καὶ ἐκ πυρὸς
αἰθομένοιο | ἄμφω νοστήσαιμεν

Б. А њега Палада воли Атена | Ако се придружи он, обојица ми бисмо могли
| Оставит' горући огањ

М. А њега Атена Палада љуби | Буде л' ме пратио он из огња горућег оба

Кондиционални однос је такође заступљен и у оним случајевима где је главни глагол у футуру. Његов глаголски вид је, према овде изложеним примерима, заправо дуративан те према томе вероватно може да стоји у ред са побројаним партиципима.

Ил. VIII 164 — ἔρρε, κακὴ γλῆνῃ, οὐκ εἴξαντος ἔμε | πύργων ἡμετέρων | ἐπιβήσεται

Б. Иди, дундаро грдна, пред тобом бежати нећу | А ти се пењати нећеш на
бедеме тројске

М. Иди, страшљивче грдни јер нећу узмицат теби | А ти се нећеш пењат на
тројанске куле¹³

На основу оваквих случајева може се претпоставити за апсолутне генитиве у вези са партиципима аориста основно аблативно – каузално значење, а код везе са партиципима презентског глаголског вида генитивно – темпорално.¹⁴ Примећује се, дакако, да партиципи презента могу описивати трајан процес, или чак изражавати неко претпостављање, док би, са друге стране, партиципи аориста пре исказивали делујућу чињеницу која узрокује главну радњу.

¹³ »Нећеш се попети на наше куле ако ти (= а да ти) ја то не допустим«.

¹⁴ У староиндијском је повучена семантичка разлика између апсолутног генитива и апсолутног локатива, на шта нам указује Панини. Тако би *rudati pravrajit* значило »он иде даље док други плаче«, а *rudataḥ pravrajit* »он иде даље иако други плаче« (KUNST 1923, 42).

Питање порекла апсолутног генитива

Постављало се питање да ли порекло апсолутног генитива лежи у временској или у узрочној употреби тог падежа. Рост, рецимо, сматра да су оба дејства у истој мери заслужна за настанак апсолутне конструкције: »Временске одредбе и узрок у грчком језику су изражени генитивом, тако да партицип са својим субјектом обично у таквим случајевима стоји у генитиву« (Rost 1821, 474). Са друге стране, једни дају предност узрочној, односно аблативној страни, као нпр. Бернхарди, који сматра да порекло апсолутног генитива треба тражити у изражавању каузалних комбинација (BERNHARDY 1829, 174, уп. CLASSEN 1879, 185), други пак временској, као нпр. Спикер. Он сматра да зависност чистог генитива није једино на шта морамо свести ту употребу, јер будући да је то адноминалан падеж, он је увек пратио и зависио од друге именице. Такав један однос је био јасан и далеко је мање вероватна претпоставка да је конструкција са таквим генитивом постепено прерасла у апсолутну употребу, него да је ова проистекла из употребе независне од било које именице у реченици. У том смислу он, као што је горе већ напоменуто, указује на *genetivus temporis* (СПЕКЕР 1885, 312). Међутим, Шантрен сматра да се дилема не да решити. Важна је чињеница да је један генитив, који је изворно био везан за неки елемент реченице, постао независан (ШАНТРАИНЕ 1953, 2, 323). До осамостаљивања је долазило померањем синтаксичког склопа. Наиме, генитив са партиципом је од почетка (без обзира на то да ли је био прави као нпр. у Ил. VIII 118 или аблативни као у Ил. XII 392) припадао реченичном члану који га регира:

Ил. VIII 118 — τοῦ δ' ἰθὺς μεμῶτος ἀκόντισε Τυδεΐος υἱός
 Б. Кад тај навали на њих, тад Тидејић потегне копље
 М. Кад тај јурне на њих, Диомед избаци копље

Генитив у горњем примеру зависи од ἀκόντισε али може, при самом рецитовању, бити издвојен као независан елемент.

Ил. XII 392 — Σαρπῆδοντι δ' ἄχος γένετο Γλαύκου ἀπίοντος
 Б. А Сарпидон се врло ражалости кад отиде Глаук,
 М. А Сарпедон се храбри ражалости, Глаук кад отиде

Међутим, временом за језички осећај партицип добија на важности, почиње да привлачи падеж себи и онда његов однос према том регирајућем делу реченице све више слаби. Најзад се падеж ослободио једне такве каузалне свезе и заједно са партиципом задобио значење зависне реченице. У новонасталој

реченици именица почиње да се осећа као субјекат партиципа (BRUGMANN 1913, 606). Конструкција апсолутног генитива је била готова чим се придружила глаголима који се не конструишу са генитивом или аблативом.

Ил. I 88 — οὗ τις ἐμεῦ ζῶντος καὶ ἐπὶ χθονὶ δερκομένοιο | σοὶ κοίλης παρὰ νηυσὶ
βαρείας χεῖρας ἐποίσει | συμπάντων Δαναῶν·

Б. Докле ја живим и докле гледам по земљи | Нико од Данајаца код простра-
них бродова тебе | Напасти неће

М. Докле сам ја у животу, по земљи док гледам | Код лађа коритастих ни
један те ударит неће | Тешком руком ... од свију Ахејаца

У тако довршеној конструкцији више се не може препознати њено порекло. Последња етапа при настајању апсолутне конструкције је употреба партиципа без субјекта у генитиву.

Можемо поставити питање шта је то што је нашој конструкцији дало могућност и снагу да се ослободи јаког утицаја реченичног елемента који је регира, да поред разних адноминалних и адвербијалних функција поприми значење споредне околности и, надаље, како се десило, да та веза толико ослаби да се у осамостаљеној конструкцији више ни не назире. Класен сматра да потенцијал апсолутног генитива пре лежи у природи партиципа него падежа. Наиме, свако спајање вербалног садржаја са номиналном формом узрокује спољну зависност партиципа од реченичног склопа који га окружује. Са друге стране, његово вербално порекло му омогућује да различитим односима прида самостално значење. Другим речима, именски део партиципу омогућава спољну везу са главним садржајем, а глаголски одрађује други део посла, тј. чини да се он граматички »одреши« од наметнуте везе (ἀπολῦσαι : ἀπολυτός). Наиме, партиципи поред своје предвидиве функције допуштају и слободан помак ка развијању неуобичајеног самосталног садржаја. У хомерској грађи је велики број тзв. граничних случајева чије се право значење, по Класеновом мишљењу, не може разумети без разрешења у споредну реченицу и то уз помоћ разних везника *ὡοιῖτο*, *δοκ*, *јер*, *када*, *иако*. Ту долазимо до тачке где природа генитива као *γενικῇ πτῶσις* постаје приметна. Она помаже насталој *споредној пројектној околности* да испољава најразноврсније односе: темпоралне, каузалне, локалне, концесивне, кондиционалне. Постепено се такав начин ближег одређивања главног садржаја почео користити и тамо где повод за употребу генитива не лежи у једној речи, већ у потреби и уређењу целе реченице (CLASSEN 1879, 187). Апсолутни генитив је код Хомера био још увек у раној фази свога развоја, који ће врхунац достићи тек у класичној атичкој прози.

ПРЕДАЈА ХОМЕРСКОГ ГЕНИТИВА АПСОЛУТНОГ У СРПСКОХРВАТСКИМ ПРЕВОДИМА

Случајеви које смо именовали као граничне показују нам да упркос очевидним адноминалним и адвербијалним функцијама партиципа, које му намећу граматички закони, он истовремено показује тежњу да искаже пратећу околност главног садржаја, при чему му се значење ближи апсолутном. Будући да српски (српскохрватски) језик нема такву граматичку конструкцију која би у исто време могла да се испољава као адноминал или адвербијал с једне и као зависан исказ са друге стране, наши су се преводиоци одлучивали за једну од ове две варијанте. Заправо, из побројаних случајева можемо видети да се наши преводиоци колебају између атрибутивног и апсолутног превода, тј. превода који исказ одваја од регирајуће именице. Мада, колико можемо приметити, чешће ће се одлучити да овом конструкцијом изразе пратећу околност главног садржаја. Има примера да су се Ђурић и Маретић опредељивали за различите варијанте превода истог стиха, један дајући предност атрибутивном а други предикативном преводу:

Ил. V 161–162 — ὥς δὲ λέων ἐν βουσί θορῶν ἐξ αὐχένα ἄξῃ | πόρτιος ἢ ἐ βοός, ξύλοχον
ка́та βοσκομενάων

Ђ. Као на говеда лав што скочи кад по шуми пасу | На краву или на јуне и преломи врат обаждвама

М. Као што на краву лав ил' на јуницу кадоно скочи | Које по шуми пасу, и преломи врат обаждвјема

У наведеном случају Ђурић у партиципској конструкцији βοσκομενάων види предикативно одређење и управо је тако и преводи, давши синтагми темпорално значење »кад по шуми пасу«. Маретић пак није дозволио ослобађање партиципа од именице која га регира и дао нам је атрибутиван превод »које по шуми пасу«. Или пак »кад су бежали Тројци« насупрот атрибутиву »главе Тројанаца у б'јегу«.

Ил. XI 158–159 — ὥς ἄρ' ὑπ' Ἀτρεΐδῃ Ἀγαμέμνονι πίπτε κάρηνα | Τρώων φευγόντων

Ђ. Тако је Атрејев син Агамемнон обарао главе | Кад су бежали Тројци

М. Тако је Атрејев син Агамемнон рушио главе | Тројанаца у б'јегу

Ил. XV 199 — οἱ ἐθεν ὀτρύνοντος ἀκούσονται καὶ ἀνάγκῃ

Ђ. Када он нареди, они и силом ће послушат' њега

М. Ти ће се и силом свакој покорити његовој р'јечи

Два различита доживљаја исте конструкције нам такође показује и горенаведени пример у коме се Ђурић определио за темпоралну предикатску реченицу »када он нареди«, а Маретић за адвербијални исказ објекатске функције »покорити његовој речи«. Као што смо горе напоменули, Класен је мишљења да се у тзв. *граничним случајевима* значење не исцрпљује пуком зависношћу партиципа, већ да се прави смисао задобија тек препознавањем временске или узрочне одредбе главног садржаја. Честом применом оваквих конструкција, нарочито у зависности од супстантива, језички осећај се постепено навикавао на дејство партиципског генитива за изражавање различитих споредних околности главне реченице. Код правих апсолутних генитива немамо такву врсту колебања као у граничним случајевима, јер они не стоје у граматичкој свези са неким другим елементом у реченици. Будући да је апсолутна конструкција еквивалентна предикативној реченици, наш језик, у недостатку партиципа, такве синтагме углавном преноси разним зависним исказима. У највећем броју случајева апсолутни генитиви са својим партиципом у презенту разрешавају се темпоралним реченицама са везницима *докле, док када, чим*: »докле ја живим«, »док Итака стоји«, »кад пољем пространим трчи«, »чим започне певач«. Међутим, некада се не може лако осетити да ли једна временска одредба садржи каузални однос или не, јер су често та два односа испреплетена и блиска по смислу; тако да су нпр. стихове

Ил. XXII 432 — τέκνον, ἐγὼ δειλὴ τί νυ βείομαι, αἰνὰ παθοῦσα | σέῳ ἀποτεθνήωτος;
Б. Сине, јадне ли мене! А зашто да несрећна живим, | Када ми погибе ти
М. Дијете, јадне ли мене! А чему да несретна живим, | Мртав кад си ми ти

и Ђурић и Маретић схватили темпорално »када ми погибе ти«, »мртав кад си ми ти«, истичући притом временски моменат. Али, треба рећи да се и без експлицирања узрочности подразумева да је женина несрећа последица синовљеве смрти »јер ми погибе ти« или пак »јер морска пучина хучи«, »јер напињу многи«.

У низу случајева каузално значење апсолутног генитива српски и хрватски преводи предају правим узрочним везницима *јер, још*: »јер Хектор назад зове«, »пошто је Бореј престао да дува«, »пошто је овај пао«.

Апсолут се може разрешити и кондиционалом:

Ил. V 202–203 — ἵππων φειδόμενος, μὴ μοι δευοῖατο φορβῆς | ἀνδρῶν εἰλομένων,
εἰωθότες ἔδμεναι
Б. Коње сам чув'о, хране да не би недостало њима | Кад им се затворе људи,
јер су обилно јести | Навикли
М. Коње сам чувао те, да им не би понестало крме | Ако се затворе људи, а
они су навикли јести | Обилно

Надређени глагол δευοίατο није у индикативу и партицип задобија функцију кондиционала »ако се затворе људи«. У овом случају свршени презент *зайворе* одговара грчком конјунктиву аориста, тј. евентуалу. У другима се партицип преводи нашим кондиционалом еквивалентним грчком потенцијалу:

Ил. XXII 288 — καί κεν ἐλαφρότερος πόλεμος Τρώεσσι γένοιτο | *сеіо катаφθιμένοіо*

Б. Онда за синове тројске војевање било би лакше | Када би погин'о ти

М. Онда би ратовати Тројанцима олако било | Када би нестало тебе

На неколико места налазимо допусно преношење апсолута: »иако столаца бејаше много«, »иако Хектора нема«.

Из побројаних примера можемо приметити да су зависне реченице са својим везницима најзаступљенији начин преношења апсолутног генитива у хомерским еповима. Међутим, местимично, можемо наићи и на другачија решења, тј. на преводе са прилошким изразом попут »још за мојег живота«, »по смрти којег јунака«, »преко воље моје«, »с Дивовим одобрењем«. У граничним случајевима на неколико места можемо приметити Ђурићеву прилошку одредбу »с криком на уснама« према Маретићевом предикативном преводу »док он још говораше«, »у њихову кретању« према »кад кретаху«, или пак Ђурићево »док су били у штите« према Маретићевом »од ударања у штите«.

На неким местима српски и хрватски преводи су апсолут разрешили независном, тј. упоредном реченицом:

Од. IV 716–717 — οὐδ' ἄρ' ἔτ' ἔτλη | δίφρῳ ἐφέζεσθαι πολλῶν κατὰ οἶκον ἐόντων

Б. Не могне седет иако столаца бејаше много

М. Не могне сједети дуље на стоцу, а мноштво столаца | По кући бјеше

Насупрот Ђурићу, који апсолут преводи зависним исказом »иако столаца бејаше много« са допусним значењем, Маретић га предаје као независан исказ »а мноштво столаца по кући бјеше«. Такво једно разрешење апсолутног генитива такође нам показују и преводи »зеница почне да гори«, »бојни се потом растури ред«, »а ти се пењати нећеш«.

Ретко наилазимо на превод са глаголским прилогом попут Ђурићевог »дубећи учине збор« и Маретићевог »Вјеће, дупке стојећи, учинише«.

Можемо закључити да се и из српскохрватских превода види да су границе између значења апсолутног генитива углавном неодређене, пре логичке него граматичке природе. Упркос томе што смо »апсолутне генитиве« покушали да укалупимо у одређена граматичка правила, они им врло често измичу пројављујући тежњу за слободним манифестовањем.

Библиографија

Извори

- Homeri *Illias* – Editio quinta correctior quam curavit C. Henze. Pars I. Iliadis I–XII; Pars II Iliadis XIII–XXIV, Dindorf, Guilelmus / C. Hentze
- Homeri *Odyssea* – Editio quinta correctior quam curavit C. Henze. Pars I. Odyssea I–XII; Pars II Odyssea XIII–XXIV, Dindorf, Guilelmus / C. Hentze

Преводи

- Илијада* – превод Милош Ђурић, Дерета 2004.
- Ilijada* – prevod Tomo Maretić, Nakladni zavod matice Hrvatske, Zagreb 1987.
- Одисеја* – превод Милош Ђурић, Издавачко предузеће Минерва, Суботица 1963.
- Odiseja* – prevod Tomo Maretić, Nakladni zavod matice Hrvatske, Zagreb 1987.

Литература

- BERNHARDY 1829 = G. Bernhardy, *Wissenschaftliche Syntax der griechischen Sprache*, Berlin.
- BRUGMANN 1913 = K. Brugmann, *Griechische Grammatik*, München
- CHANTRAINE 1953 = P. Chantraine, *Grammaire homérique*, tome II *Syntaxe*, Paris.
- CLASSEN 1879 = J. Classen, *Beobachtungen über homerischen Sprachgebrauch*, Frankfurt.
- KUNST 1923 = K. Kunst, Vom Wesen und Ursprung des absoluten Genitivs, *Glotta* XII 29–50.
- MAJRHOFER 2002 = M. Majrhofer, Санскритска граматика, превод Александар Лома, Издавачка књижарница Зорана Стојановића, Нови Сад.
- ROST 1821 = V. Rost, *Griechische Grammatik*, Zweite, durchaus neu bearbeitete Ausgabe, Göttingen.
- SCHMIDT 1850 = C. E. A. Schmidt, Ueber einige Mängel der üblichen grammatischen Lehrbücher, *Zeitschrift für das Gymnasialwesen* IV, 609–643.
- SCHÖMANN 1846 = G. F. Schömann, Was bedeutet γενική πτῶσις?, *Zeitschrift für die Wissenschaft der Sprache* I, 1845/46, 79–92.
- SCHWYZER 1950 = E. Schwyzler, *Griechische Grammatik*, Bd. II *Syntax und syntaktische Stilistik*, München, Nachdruck 1988.
- SPIEKER 1885 = E. H. Spieker, On the So-Called genitive absolute and its use especially in the Attic orators, *The American Journal of Philology*, Vol. 6. № 3 pp. 310–343.
- WENTZEL 1828 = E. Wentzel, *De genitivis et dativis linguae graecae quos absolutos vocant*, Breslau.
- ФЕМИЋ КАСАПИС 2019 = Ј. Фемић Касапис, Старогрчки као језик струке у образовању вероучитеља, *Иновације у настави* XXXII/2, 60. Учитељски факултет, Београд.

Violeta Gavrilović
ES 'Dimitrije Davidović'
Smederevo
violetagavrilovic@yahoo.com

***Genitive absolute* in Homer and Serbo-Croatian translations of Homeric epics**

Abstract: This article analyses the instances of the genitive absolute and related syntactic constructions in the *Iliad* and the *Odyssey*. Firstly, relying on the material found in the two Homeric epics, the earliest literary monuments of Greek language, the author offers a description of the stages in the development of the syntactic construction of the genitive absolute, which gradually changed before assuming its standard form. Second, the author analyses numerous examples of the genitive absolute in two classical Serbo-Croatian translations of the Homeric epics and discusses and compares various possibilities of transferring these constructions from Ancient Greek into Serbo-Croatian. Homeric examples of the syntactic structure are classified into two groups: 'Borderline cases' and (proper) 'Absolute Genitives'. Within the second group, further classifications are presented, according to function and meaning of the examples of the genitive absolute. 'Borderline cases', which actually reflect the initial phase in the emergence of the syntactic construction, are in the focus of a detailed philological analysis. In the final chapter, the observations made about Serbo-Croatian translations in previous chapters are summarized and explained.

Keywords: Genitiv absolute, *Iliad*, *Odyssey*, participle, translation.